АГЕНЦІЯ
РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ
ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ ПРОГРАМИ ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ НА 2027 РІК

Директор Установи
«Агенція регіонального розвитку
Вінницької області» Єлизавета САВЧУК

Менеджерка WASAW Установи
«Агенція регіонального розвитку
Вінницької області» Юлія БОБОШКО

ЗМІСТ

1. Основні цілі Програми та її зв'язок з іншими документами державного планування	3
2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану, якщо документ державного планування не буде затверджено (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)	5
3. Характеристики стану довкілля та умов життєдіяльності і здоров'я населення на територіях, які ймовірно зазнають впливу	29
4. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються документа державного планування, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом	36
5. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються документа державного планування, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час підготовки документа державного планування	45
6. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3- 5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності - 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків	55
7. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування	58
8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка, у тому числі будь-які ускладнення (недостатність інформації та технічних засобів під час здійснення такої оцінки)	61
9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення	63
10. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення	66
11. Резюме нетехнічного характеру інформації, передбаченої пунктами 1-10 цієї частини, розраховане на широку аудиторію	66

1. ОСНОВНІ ЦІЛІ ПРОГРАМИ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З ІНШИМИ ДОКУМЕНТАМИ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ

Програма економічного і соціального розвитку Вінницької області на 2027 рік (далі – Програма) є документом державного планування місцевого рівня, яким визначаються пріоритетні напрями регіонального розвитку задля збалансованого зростання стандартів та показників всіх сфер безпечної життєдіяльності та добробуту населення, всебічна підтримка Сил оборони України, забезпечення належного функціонування та розвитку соціальної сфери, сприяння соціальній адаптації ветеранів і ветеранок, формування безбар'єрного середовища, впровадження цифрових інструментів надання всіх публічних послуг.

Програма визначає пріоритетні цілі, основні завдання та заходи безпекового, економічного, соціального і культурного розвитку Вінницької області на короткострокову перспективу. Її положення сформовано з урахуванням вимог чинного законодавства в умовах правового режиму воєнного стану, запровадженого у зв'язку зі збройною агресією рф проти України, а також відповідно до актуалізованої Стратегії збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2027 року (далі – СРР 2027): підвищення регіональної стійкості, комплексне посилення обороноздатності, громадської безпеки та правопорядку (стратегічна ціль 4 «Регіон безпечного середовища» СРР 2027); розбудова регіональної системи безпеки життєдіяльності населення, розвиток територіальної інфраструктури цивільного захисту та механізмів реагування до надзвичайних ситуацій (стратегічна ціль 4 «Регіон безпечного середовища» СРР 2027); забезпечення економічної стійкості та конкурентоспроможності регіону (стратегічна ціль 1 «Конкурентоздатний регіон на основі інноваційного та сталого розвитку» СРР 2027); розвиток соціально-гуманітарної сфери, відновлення та збереження людського потенціалу (стратегічна ціль 3 «Регіон сталого гуманітарного розвитку» СРР 2027); стійкий просторовий та інформаційний розвиток через модернізацію інфраструктури, цифровізацію, екологічну безпеку та громадську участь (стратегічна ціль 2 «Регіон ефективного урядування та спроможних громад» СРР 2027).

Розробник Програми – Департамент міжнародного співробітництва та регіонального розвитку Вінницької ОВА.

Програма розроблена на підставі:

- Закону України «Про місцеві державні адміністрації»;
- Закону України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України»;
- Закону України «Про засади державної регіональної політики»;
- Закону України «Про правовий режим воєнного стану»;
- Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни»;

- Постанови Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 року № 695 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки» (зі змінами);
- Постанови Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 року № 621 «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проєкту державного бюджету» (зі змінами);
- Постанови Кабінету Міністрів України від 06 серпня 2025 року № 946 «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2026 – 2028 роки»;
- Оновленої Стратегії збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2027 року (затверджена рішенням 66 сесії 8 скликання Вінницької обласної Ради від 25 квітня 2025 року № 1124) (далі – СРР 2027);
- Цілей сталого розвитку України до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722).

Методологічною основою розроблення Програми є закони України «Про засади державної регіональної політики», «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», «Про правовий режим воєнного стану» та «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни», постанов Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 року № 695 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки» (зі змінами), від 26 квітня 2003 року № 621 «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проєкту державного бюджету» (зі змінами), від 06 серпня 2025 року № 946 «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2026 – 2028 роки».

Враховано потребу відповідності цілей та пріоритетів оновленим Державній Стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, а також Стратегії збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2027 року. Зокрема, всі цілі Програми в тій чи іншій мірі відображені в Стратегії збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2027 року і відповідають Цілям сталого розвитку України до 2030 року. Крім того, даний ДДП враховує Національну стратегію управління відходами в Україні до 2030 року, яка передбачає впровадження системного підходу до управління відходами на державному та регіональному рівні, зменшення обсягів утворення відходів та збільшення обсягу їх переробки та повторного використання.

Програму також розроблено із врахуванням Законів України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про природно-заповідний фонд України», «Про охорону земель», «Про екологічну мережу», «Про оцінку впливу на довкілля», норм земельного та водного законодавства, Закону України «Про управління відходами», а також Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року. Зокрема, пріоритети і

завдання Програми (заходи з енергозбереження на об'єктах спільної комунальної власності обласної Ради, модернізація об'єктів критичної інфраструктури з використанням сучасних технологій, високоефективного обладнання, переоснащення котелень з газового на альтернативний вид палива, розвиток генерації сонячної електроенергії в області та ін.) узгоджуються із національними та міжнародними документами, які пов'язані з кліматичними впливами.

2 ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТОЧНОГО СТАНУ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ТА ПРОГНОЗНІ ЗМІНИ ЦЬОГО СТАНУ, ЯКЩО ДОКУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ НЕ БУДЕ ЗАТВЕРДЖЕНО (ЗА АДМІНІСТРАТИВНИМИ ДАНИМИ, СТАТИСТИЧНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ТА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕНЬ)

2.1 Фізико-географічна характеристика території

Вінницька область розташована у південно-західній частині України в лісостеповій зоні, у межах Подільської та Придніпровської височин. Протяжність території із заходу на схід становить 196 км, з півночі на південь – 200 км. Загальна площа області дорівнює 26,5 тис. км^2. На півночі Вінницька область межує з Житомирською, на сході – з Київською, Черкаською, Кіровоградською областями, на півдні – з Одеською областю та республікою Молдова, на заході – із Хмельницькою областю, на південному-заході – з Чернівецькою областю.

Подільська та Придніпровська височини між собою розділені долиною Південного Бугу, яка за будовою являє собою хвилясту рівнину. Поєднання височин та низин зумовлює неоднорідність земної поверхні і характеризується різноманітними мікрокліматичними умовами.

Придніпровська височина є вододілом між притоками Дніпра та Південного Бугу. Абсолютні висоти височини коливаються в межах області від 290 Хмільник) до 345 м (Козятин). Схили височини порізані долинами річок, ярами та балками. Між Південним Бугом та його притокою Згар розташована Летичівська рівнина, долиноподібне терасоване зниження з висотами до 280 м.

Між долинами Дністра та Південного Бугу простягається Подільська височина. Найвища точка (380 м) її знаходиться біля с. Мальчівці колишнього Барського району. Долини Дністра та його приток в межах Вінниччини – вузькі каньйоноподібні утворення, подекуди глибиною до 100-150 м.

Найнижчою є південно-східна частина області, абсолютні висоти якої досягають лише 125 м над рівнем моря.

Значну роль у будові рельєфу області відіграють яружно-балкові форми, ними найбільш розчленовані південні та південно-східні райони області.

2.2 Клімат

Клімат Вінницької області помірно континентальний: помірного та достатнього теплозабезпечення, достатнього зволоження, лише в Придністров'ї – недостатнього зволоження.

Середня річна температура повітря становить 8,3-9,9° С тепла. Найхолоднішим місяцем року є січень з середньомісячною температурою повітря 2,0-4,0° морозу, середня температура липня (найтеплішого місяця) 19,9-21,6° тепла. Період з температурою повітря вище 0° (початок весни) починається з 20.02–04.03 до 24.11–09.12 (закінчення осені, початок зими). Літо (температура вище 15°) продовжується з 07.05–17.05 до 09.09–19.09 (початок осені). Абсолютний мінімум температури повітря на території області зафіксований у м. Вінниці в лютому 1929 року -38,2°. Абсолютний максимум температури повітря на території області зафіксований у м. Могилів-Подільський в серпні 2012 року +40,4°.

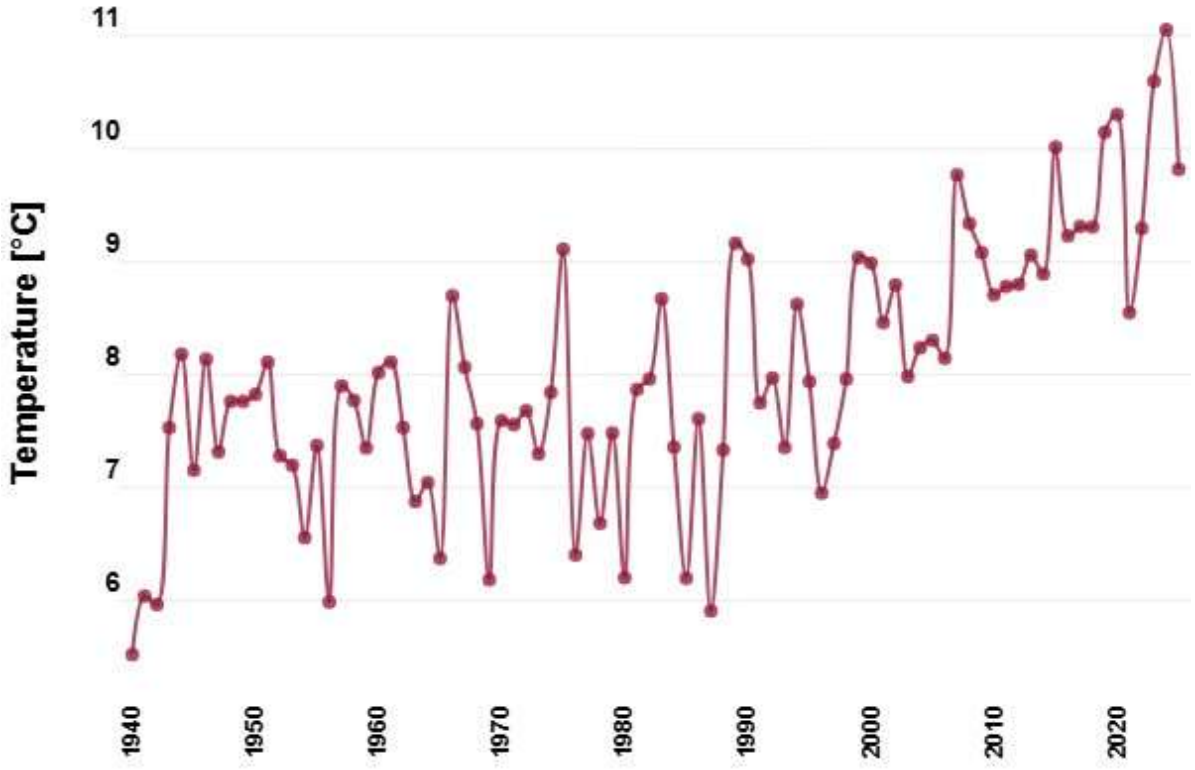

Рисунок 1 – Середньорічні температури у Вінницькій області за період 1940–2024 рр.

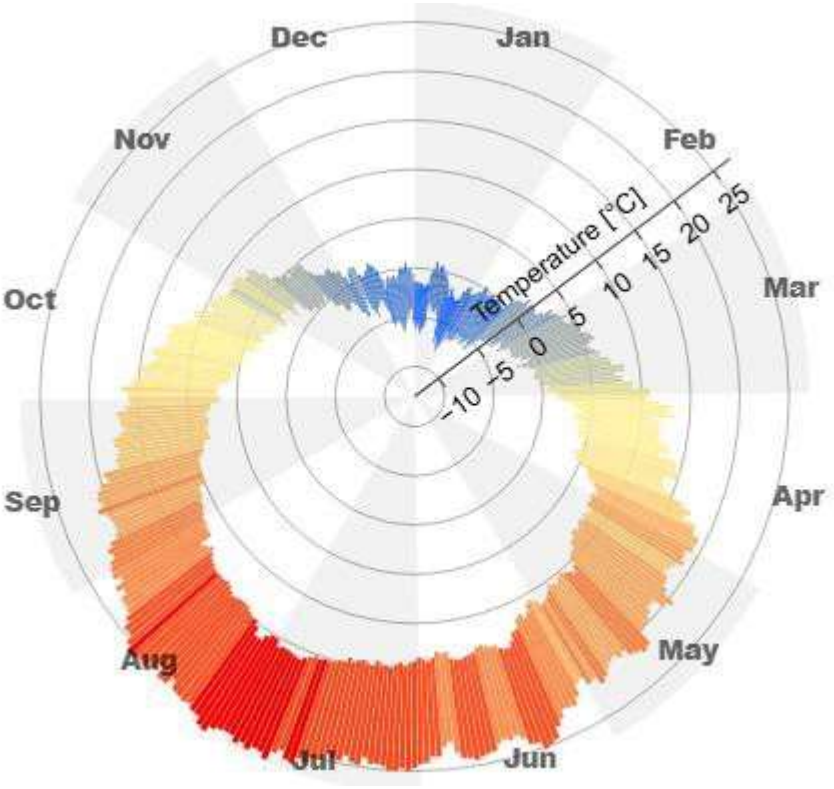

Рисунок 2 – Розподіл мінімальних і максимальних температур протягом року для Вінницької області

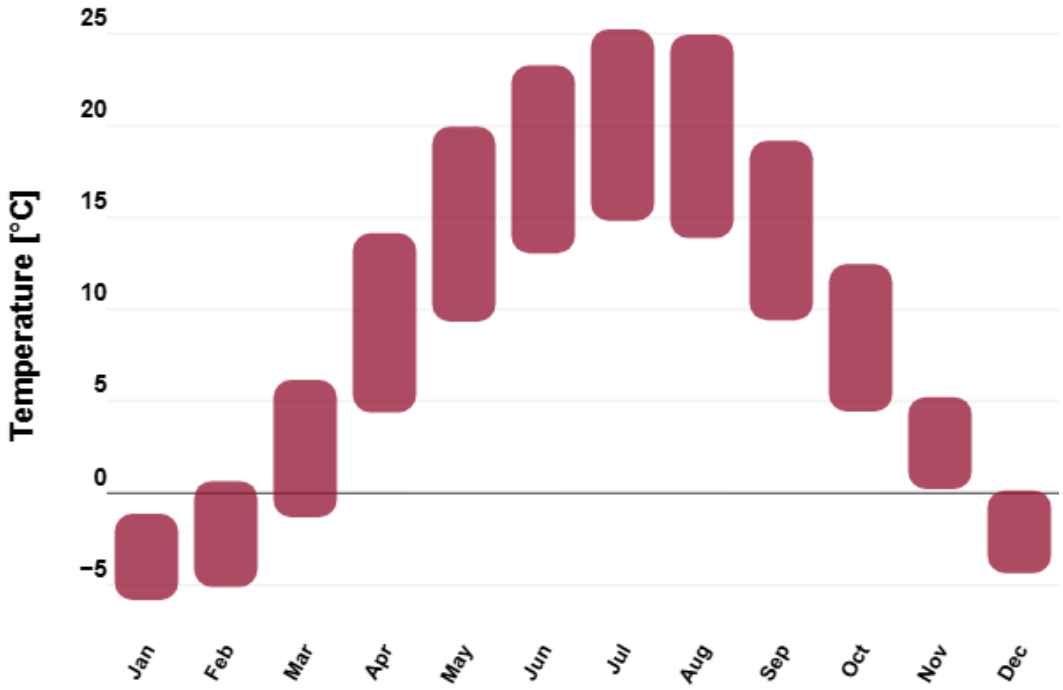

Рисунок 3 – Розподіл температур по місяцям для Вінницької області

Наслідки зміни клімату протягом останніх 40 років добре помітні на наступних діаграмах (рис. 4). Використане джерело даних – ERA5, атмосферний аналіз глобального клімату п’ятого покоління ECMWF, що охоплює часовий діапазон з 1979 по 2024 рік, з просторовою роздільною здатністю 30 км. Дані не

відображають умови в конкретному місці. Мікроклімат і місцеві відмінності не враховуються. Тому температура часто буде вищою, ніж показана, особливо в містах, а кількість опадів може відрізнятися залежно від топографії.

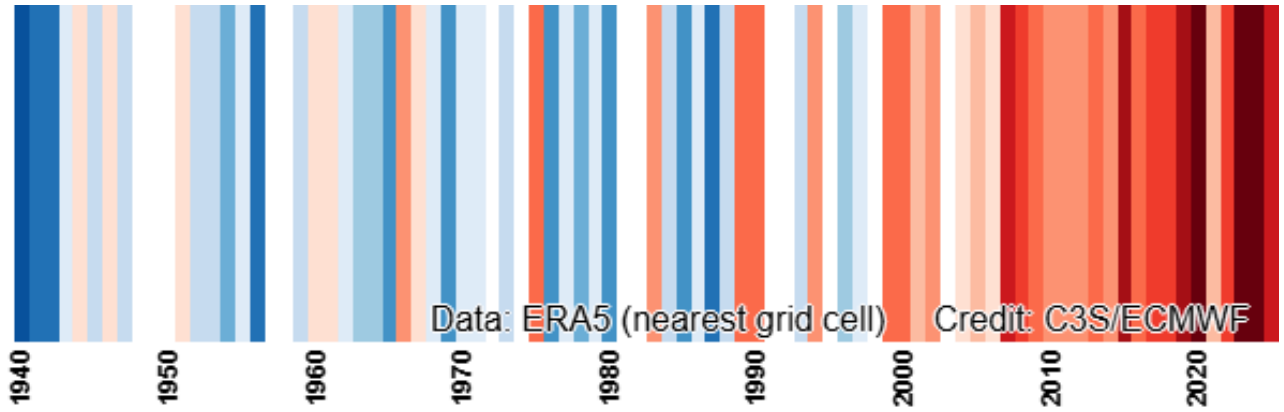

Рисунок 4 – Середньорічна температура повітря, тренд та аномалії (м. Вінниця)

На рис. 4 зображено смуги потепління. Колір (від блакитного до червоного) показує, наскільки середньорічна температура відхиляється від середнього значення за 20 століття. Починаючи з 2007 року середньорічна температура повітря підвищується.

За даними Вінницького обласного центру найбільші зміни з підвищення температури відбулися в холодний період року в січні–березні та влітку в липні–серпні. Щорічно зростає кількість випадків аномальних природних явищ у вигляді шквалів, граду, злив та гроз.

Середня кількість опадів за рік по області становить 566–635 мм. За холодний період (XI-Ш) випадає 161–202 мм, за теплий (IУ-X) – 401–445 мм. Найбільша річна кількість опадів зареєстрована 916 мм в м. Могилів-Подільський в 1981 році. Найбільша добова кількість опадів – 148 мм – зареєстрована у м. Жмеринці 20.08.1976 року.

Відносна вологість повітря у теплий період року (квітень – жовтень) по області коливається від 63-66% на початку літа до 77-81% восени, а кількість днів з відносною вологістю повітря 30% та менше за цей період становить від 12 до 25 днів.

Сніговий покрив на території області, як правило, утворюється неодночасно та залягає вкрай нерівномірно. У більшості років сніговий покрив утворюється на початку та в середині грудня. Середня висота його не перевищує 11 см, а максимальна в окремі роки досягала 50 см. Найбільша кількість днів зі снігом (113–136) відмічалася взимку 1995-1996 рр. В останні роки стійкий сніговий покрив не утворюється. Найбільша висота снігового покриву за постійною рейкою зареєстрована 102 см в зиму 1985-1986рр. у с. Білопілля колишнього Козятинського району.

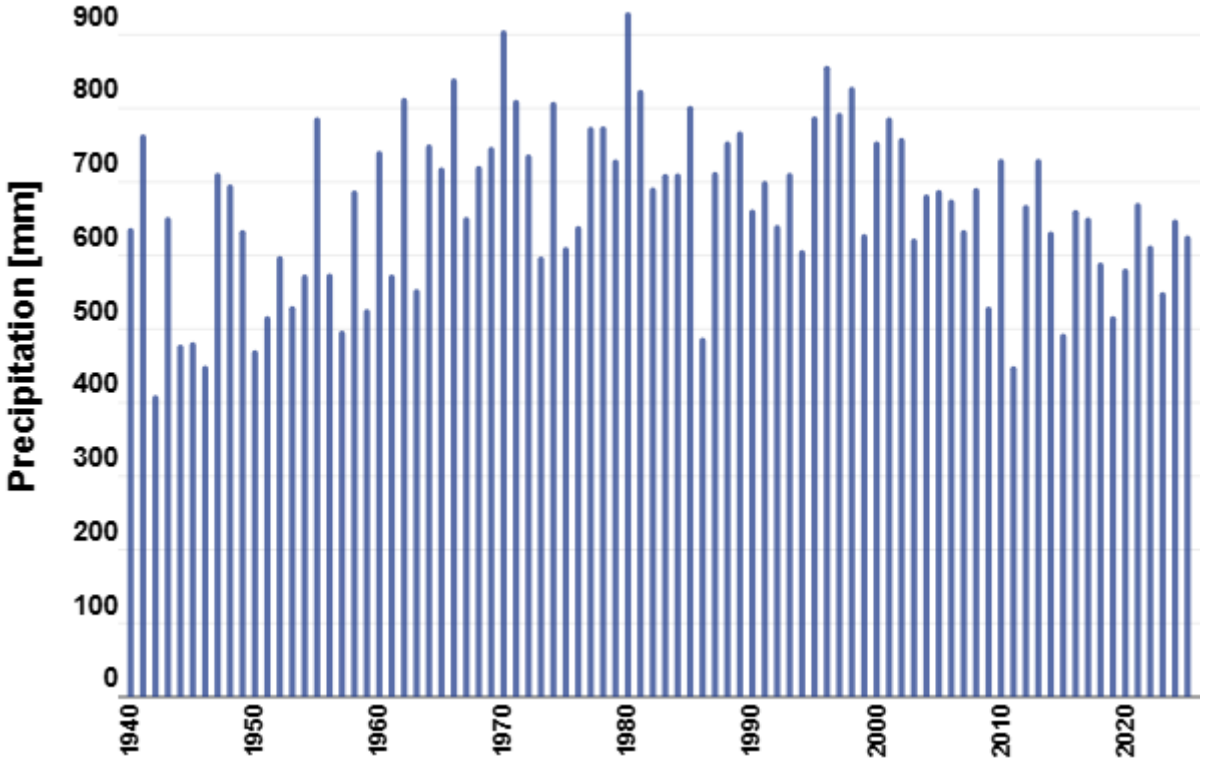

Рисунок 5 – Середньорічна кількість опадів у Вінницькій області за період 1940–2024 рр.

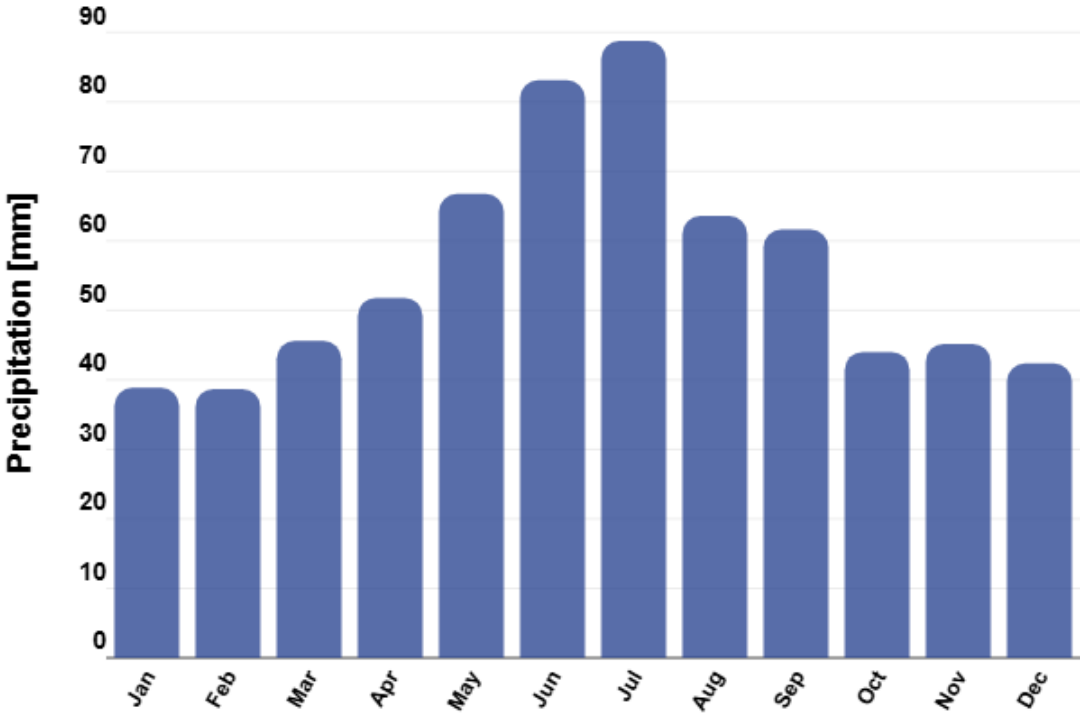

Рисунок 6 – Розподіл опадів по місяцям у Вінницькій області

Клімат області є сприятливим для сільськогосподарського виробництва: тривале тепле літо, рання весна, зима з помірними морозами та сніговим покриттям – ці фактори позитивно впливають на ріст зернових та технічних

культур. Однак, внаслідок глобальних кліматичних змін відбувається перерозподіл опадів протягом року – збільшення в січні, квітні, травні та менше влітку, що на фоні підвищення температури обумовлює дефіцит вологи.

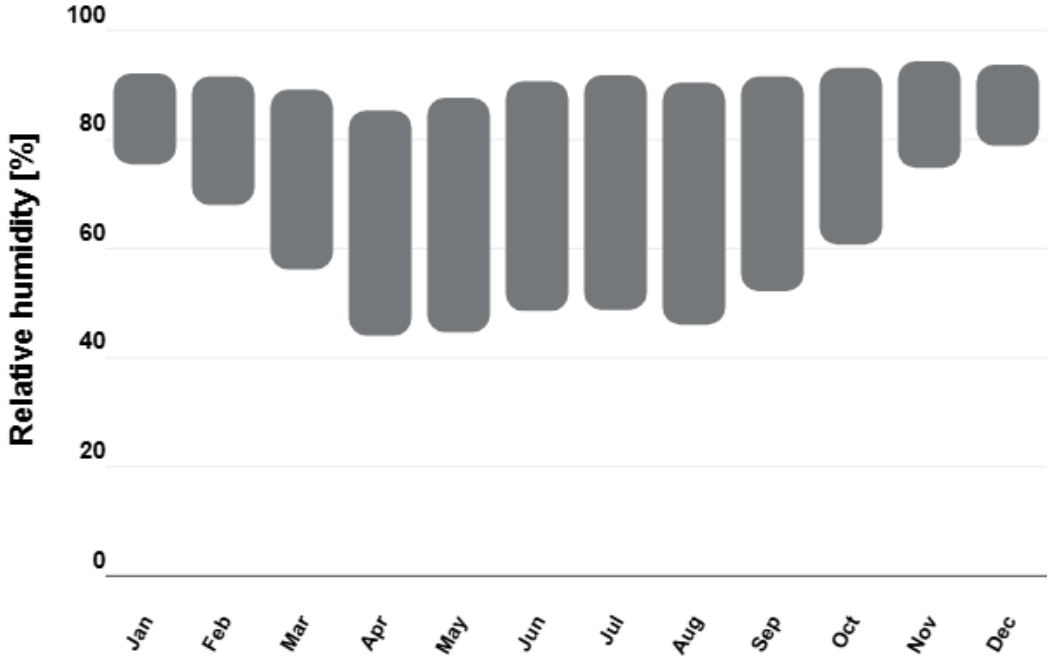

Рисунок 7 – Розподіл відносної вологості по місяцям у Вінницькій області

Середня річна швидкість вітру 3,5 м/с. Найбільша середня швидкість вітру фіксується в січні-березні – 3,9-4,2 м/с. Напрями повторюваності вітру в січні: північний – 10,1 %, північно-східний – 5,6 %, східний – 7,4 %, південно-східний – 11,1 %, південний – 13,7 %, південно-західний – 14,7 %, західний – 22,6 %, північно-східний – 14,8%, штиль – 7,1 %; в липні: північний – 15,5 %, північно-східний – 8,2 %, східний – 8,9 %, південно-східний – 7,4 %, південний – 8,3 %, південно-західний – 8,7 %, західний – 19,9 %, північно-східний – 23,1%, штиль – 14,8 %.

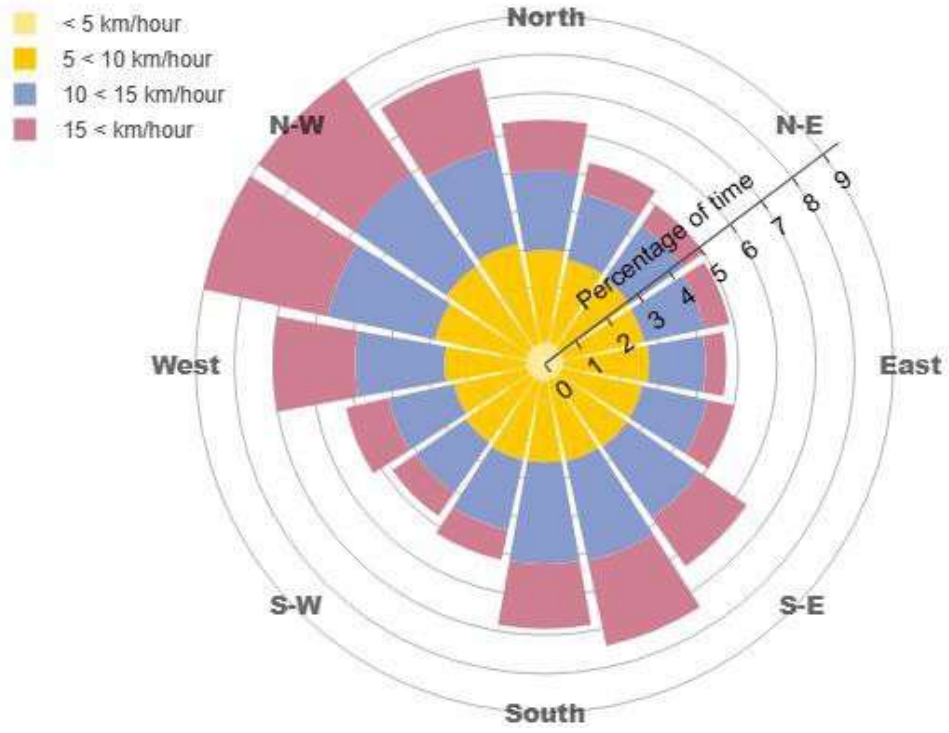

Рисунок 8 – Роза вітрів для Вінницької області

2.3 Гідрогеологічні умови

В гідрогеологічному відношенні Вінницька область розташована в межах області тріщинних вод Українського щита, який охоплює територію Житомирської, Вінницької, Кіровоградської, східну частину Хмельницької, південні частини Київської і Дніпропетровської, південно-західну частину Черкаської, північні окраїни Одеської і Миколаївської, а також північно-східну частину Запорізької областей.

Вінницька область знаходиться у зоні нестійкого зволоження, але характеризується відносно сприятливими умовами для живлення й накопичення підземних вод, що пов’язано з кліматичними факторами та літологічним складом порід.

Водоносні горизонти складаються з четвертинних, неоген-палеогенових осадових порід та тріщинуватих зон кристалічного фундаменту (граніти, гнейси). Перший водоносний горизонт часто приурочений до алювіальних пісків, а глибші – до тріщинуватих кристалічних порід. Значна дренованість, слабка тріщинуватість та обмежена площа розвитку водоносних порід в окремих районах не сприяють накопиченню значних ресурсів підземних вод.

Важливу роль у водному господарстві Вінниччини відіграють підземні води, як найбільш надійне джерело доброякісної питної води. Прогнозні ресурси питних підземних вод в межах Вінницької області становлять 885,5 тис. м^3/добу, або 324,9 млн м^3/рік, а затверджені експлуатаційні запаси – 45,7 млн м^3/рік. Щорічно використовується, в середньому, від 7 до 10% прогнозних ресурсів, в окремих громадах (Вінницька, Калинівська, Козятинська) цей показник наближається до 20 %.

Спостерігається тенденція до зниження рівня ґрунтових вод, що призводить до пересихання криниць у посушливі періоди. Це пов’язано зі зміною клімату та замуленням природних джерел.

2.4 Інженерно-геологічні процеси та явища

Вінницька область розташована на Українському кристалічному щиті. Геологічна будова і пов'язані з цим форми рельєфу – складні. Фундамент щита утворився в архейско-протерозойский час і представлений переважно гранітами і гнейсами. В місцях їх виходи на денну поверхню утворилися глибокі яри, балки, русла річок. На території, де щит нахилений в південно-західному напрямку, поверх кристалічних порід нагромадились палеозойські і мезозойські осадові породи. Наприклад, потужність силурійських пісковиків, сланців, вапняків місцями доходить до 200-300 м. Відкладення в основному простяглися вздовж русел річок. Також широко поширені крейдяні породи, що залягають на силурійських породах широкою смугою середньою потужністю 50 м. Відклади неогену зустрічаються майже повсюдно. Їх потужність – до 100 м. Це оолітові та черепашникові вапняки, приурочені до вододілів, вони розмиті в річкових долинах. Породи використовуються як сировина для випалювання вапна. Також неогеновий представлений пісками, неміцними пісковиками, глинами, галькою. Повсюдно поширені четвертинні глини, лес, лесовидні суглинки, алювій річкових терас. На північному сході дніпровський льодовик залишив піщано-гравійний матеріал.

Легкі та важкі суглинки мають підвищену щільність (близько 5%), низьку пористість. Чим старіше породи, тим більше їх щільність і менше пористість. Крім яружної та бокової ерозії розвинений також площинний змив в вододільних частинах. Також присутні карстові явища і заболоченість території. Варто зауважити, що ці процеси не набули широкого розвитку через хороші водотривкі властивості ґрунтів, низьку фільтрацію води і порівняно важку вагу суглинків, супісків.

2.5 Атмосферне повітря

За метеорологічними умовами територія Вінницької області відноситься до територій з помірним потенціалом забруднення атмосферного повітря.

За даними Головного управління статистики у Вінницькій області загальний обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря у 2024 р. від стаціонарних джерел склав 40,0 тис. т (без урахування викидів діоксиду вуглецю), що майже в 2 рази менше порівняно з 2023 роком. У попередні роки основними речовинами, що забруднювали повітря, залишалися сполуки вуглецю та сірки (близько 80 % від загального обсягу викидів).

До основних антропогенних джерел забруднення атмосфери належать: теплове та енергетичне устаткування, промислові підприємства, сільське господарство, всі види транспорту. Однією з основних причин забруднення атмосферного повітря є низький рівень оснащення джерел викидів

пилогазоочисним обладнанням. Значно впливає на забруднення атмосфери відсутність установок по вловлюванню газоподібних сполук, а саме: діоксиду сірки, діоксиду азоту, оксиду вуглецю, летючих органічних сполук та інших.

За даними ДУ «Вінницький обласний лабораторний центр МОЗ України» 6,9 % проб повітря, відібраних у 2023 році в міських та сільських поселеннях області, не відповідали вимогам за вмістом забруднюючих речовин за рахунок перевищення вмісту пилу, оксиду вуглецю, азоту діоксиду, фенолу та його похідних, формальдегіду.

Основними забруднювачами повітря в області залишаються підприємства енергетичної промисловості, сільського господарства, переробної промисловості та транспортні підприємства.

Через територію Вінницької області проходять дві міжнародні автодороги Е50 (в межах України: Ужгород–Довжанське) і Е583 (в межах України: Могилів-Подільський–Житомир), а також національна автодорога Н02 (Радивилів–Софіївка). Тому викиди у повітря від пересувних джерел значною мірою впливають на територію області.

У Вінницькій області основними стаціонарними забрудниками повітря є такі підприємства:

- Відокремлений підрозділ «Ладижинська теплова електрична станція» АТ «ДТЕК «Західенерго» (69% викидів);
- Відокремлений підрозділ «Біогаз Ладижин» ТОВ «Вінницька птахофабрика» (4,1%);
- ПАТ «Продовольча компанія «Поділля» (3,1%);
- Філія «Птахокомплекс» ТОВ «Вінницька птахофабрика» (3,0%);
- ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина» (1,8%);
- ТОВ «Продовольча компанія «Зоря Поділля» (1,5%)

У розрізі видів економічної діяльності найбільший внесок у викиди здійснюють підприємства постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (73,8%); сільське, лісове та рибне господарство (14,9%); підприємства переробної промисловості (6,7%), транспорт (2,3%).

На виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2021 року № 1363-р «Про схвалення Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року», відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 14 серпня 2019 року № 827 «Деякі питання здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря» для області розроблено проект регіональної «Програми державного моніторингу у галузі охорони повітря на 2023-2027 роки для зони «Вінницька».

2.6 Водні ресурси

Територією Вінницької області протікає близько 3,6 тис. річок загальною протяжністю 11,8 тис. км, які належать до басейнів трьох основних річок України − Південного Бугу, Дністра і Дніпра. Площі басейну вказаних річок складають відповідно 62%, 28% і 10% від загальної площі водних об’єктів

області. Пересічна густота річкової мережі становить 0,45 км/км^2. Живлення річок забезпечується дощовими (48%), сніговими (25%) і підземними (27%) водами. У Вінницькій області розміщено понад 5300 ставків загальним обсягом 246 млн м^3 з площею водного дзеркала понад 24 тис. га. Більшість ставків побудовано на малих річках та ставках, внаслідок чого їх водний режим зарегульований на 40-60 %. Найбільше ставків припадає на басейн Південного Бугу.

Річки і водойми використовують для рибництва, промислового і комунального водопостачання, зрошення земель, а також як джерело гідроенергії. Середньо багаторічний об'єм річного стоку Вінниччини становить 2,0 млрд м^3. В маловодний рік (Р=75%) він складає біля 1,5 млрд м^3, в дуже маловодний рік (Р=95%) – 1,05 млрд м^3.

Більша частина місцевого стоку області, до 70%, формується в басейні Південного Бугу. Більш значний транзитний стік Дністра проходить по південному кордоні області і використовується лише для зрошення та гідроенергетики.

На одного жителя Вінницької області, без врахування транзитного стоку Дністра, припадають наступні річні об'єми місцевого стоку: середньо-багаторічного – 1,5 тис. м^3; маловодного – 1,1 тис. м^3; дуже маловодного – 0,75 тис. м^3.

Через значну зарегульованість можливим є заростання водоростями та замулення водоймищ. Причиною забруднення є акумулювання багатьох речовин, зокрема фосфору, азоту та калію, що є елементами живлення для водоростей. Рослини-торфоутворювачі формують концентричні пояси: найглибші ділянки займають водорості, потім – занурені у воду рослини (ряска, тіліріз, рдест), ближче до берега – водяні лілії, очерет, комиш, великі осоки, біля берега – дрібні осоки. Кожен пояс рослинності відкладає на дні водоймища органічні залишки специфічного ботанічного складу. Заповнюючи водойму, ці кільця зсовуються до центру, а шари торфу однакового ботанічного складу утворюють у тілі болота похилені до центру пласти. На дні водойми осідає велика кількість відмерлих тварин і рослин, планктону. Вони змішуються з мінеральними частками й формують щільну драглеподібну масу – сапропель, потужністю 10-15 см. Він жовтий, сірий, бурий і навіть чорний із зеленкуватим відтінком; поступово ущільнюється, утворюючи сапропеліт і сапропелеве вугілля. Антропогенне евтрофування та забруднення води – це основні процеси, що викликають деградацію річок, ставків і погіршення якості води. Головною причиною обох процесів є відходи господарської діяльності, що надходять у водойми з водозбору. Забруднення водойм токсичними речовинами техногенного походження часто ускладнює або робить неможливим використання води для питних цілей. Крім того, забруднюючі речовини накопичуються в донних відкладеннях, а також у фіто- і зоопланктоні, вищій водній рослинності і рибах. При цьому нерідко утворюються нові, більш токсичні сполуки і виникають вогнища вторинного забруднення води.

Якість води річок області впродовж останніх років залишається стабільною, без суттєвих змін і в цілому задовільною. Коливання мають сезонний характер.

Вміст більшості забруднюючих речовин не перевищує ГДК для водойм господарсько-побутового призначення. Вода забруднена переважно органічними сполуками, що свідчить про побутове забруднення каналізаційними стоками.

Централізованим водопостачанням забезпечено усі 18 міст, усі 29 селищ та 359 сіл (24,7%). Централізоване водопостачання відсутнє у 1097 селах.

Централізованим водовідведенням забезпечено 18 міст (100%), 19 селищ (65,5 %) та 5 сіл (0,3 %). Централізоване водовідведення було відсутнє у 10 селищах (Бродецьке, Літин, Теплик, Брацлав, Шпиків, Чернівці, Сутиски, Дашів, Попелюхи, Трудове) та у 1451 селах.

Всього по області використано 87,2 млн м^3 води, в тому числі на виробничі потреби – 52,4 млн м^3 (60 %); на питні та санітарно-гігієнічні потреби – 29,8 млн м^3 (34 %); на зрошення – 3,3 млн м^3 (4 %); на інші потреби – 1,7 млн м^3 (2 %).

На комунальне господарство використано 29,8 млн м^3 води (35 %); на промисловість – 19,5 млн м^3 (22 %); на сільське господарство – 34,6 млн м^3 (40 %); на інші галузі – 3,3 млн м^3 (3 %).

Найбільші обсяги стоків було відведено у містах – 27,56 млн м^3 або 97,2 % від їх загальної кількості, у селищах – 0,55 млн м^3 або 1,9 %, у сільських н/п – 0,23 млн м^3 або 0,8 %.

Найбільшими водоспоживачами у Вінницькій області є КП «Вінницяоблводоканал» м. Вінниця (21 %), філія «Птахокомплекс» ТОВ «Вінницька птахофабрика» с. Оляниця Тростянецька громада (4 %). Втрати води при транспортуванні у 2020 р. становили 15,11 млн м^3.

Найбільші об’єми скидів зворотних вод характерні для: КП «Хмільникводоканал» (834 тис. м^3/рік), КП «Тульчинводоканал» (454 тис. м^3/рік), КП «Жмеринкаводоканал» (440 тис. м^3/рік), КП «Калинівкаводоканал» (418 тис. м^3/рік), КП «Іллінціводоканал» (113 тис. м^3/рік), з промислових підприємств – КП ВМР «Вінницяміськтеплоенерго» (97 тис. м^3/рік), ТОВ «Гайсинський молокозавод» (43 тис. м^3/рік), ПП «Компанія Версаль» (31 тис. м^3/рік), ТОВ «Аграна фрут Україна» (14 тис. м^3/рік).

Також значною проблемою є велика кількість скидів неочищених побутових стічних вод.

Таким чином, забруднення водойм спричинене різною антропогенною діяльністю, що потребує ретельної уваги і комплексного підходу.

2.7 Земельні ресурси

Земельний фонд Вінницької області складає 2649,2 тис. га. Майже ¾ частини території зайнято сільськогосподарськими землями, з них сільськогосподарських угідь – 76,2 %, з яких ріллі – 65,3 %, багаторічних насаджень – 1,9 %, сіножатей і пасовищ – 9 %. Під лісами та іншими лісовкритими площами – 14,2 % території, забудовані землі займають 4,0 %, болота – 1,1 %, інші землі (піски, яри, кам’янисті місця та інші) – 3 %.

Питома вага площ сільськогосподарських угідь відносно площі суші (ступінь сільськогосподарського освоєння) по області становить 77%, а в

адміністративних районах від 68 до 88 %. Екологічну стійкість земельних ресурсів характеризує ступінь розораності земель. По області він складає 65-70% (% ріллі від загальної площі). Найбільш нестійкими в екологічної відношенні є території, в яких розорані землі значно переважають над умовно стабільними угіддями, до яких відносяться сіножаті, пасовища, землі вкриті лісом і чагарниками та болота.

За класифікацією ґрунтів і земель України та їх придатністю до сільськогосподарського виробництва ґрунти Вінниччини по родючості розміщуються від четвертого (70-61 бал) до восьмого (30-21 бал) класу. Це ґрунти від високої родючості (добрі землі) до групи ґрунтів низької якості (малоцінні землі) по загальній класифікації ґрунтів і земель України.

Основні ґрунти області – це чорноземи (50,1 % площі сільськогосподарських угідь) та сірі лісові (майже 33 %). Найбільш поширеними ґрунтами в області є опідзолені ґрунти (приблизно 1318,6 тис. га), з яких 351,2 тис. га чорноземи опідзолені. Орні землі становлять 82 %. Середній вміст гумусу в ясно-сірих та сірих опідзолених ґрунтах – 1,85 %, темно-сірих опідзолених – 2,77 % і чорноземах опідзолених – 3,39 %. Чорноземи типові займають площу приблизно 494 тис. га, з яких 91 % розорані. Середній вміст гумусу – 4,01%. 36,3 тис. га припадає на інші типи чорноземних ґрунтів. На площі 14,8 тис. га поширені дерново-слабопідзолисті ґрунти, середній вміст гумусу яких становить 0,90 %. 9,1 тис. га цих земель зайняті малопродуктивними сільськогосподарськими вгіддями, з них 59 % розорюється. Решта типів ґрунтів поширені переважно на незначних площах і становлять 115,3 тис. га. Середній вміст гумусу в ґрунтах області – 2,94 %.

Частина ґрунтів Вінницької області відносяться до особливо цінних груп ґрунтів згідно наказу Державного комітету України по земельних ресурсах від 06.10.2003 р. №245 «Про затвердження переліку особливо цінних груп ґрунтів». Це зокрема:

41г. Чорноземи опідзолені і слабореградовані та темно-сірі сильнореградовані легкосуглинкові ґрунти

41д. Чорноземи опідзолені і слабореградовані та темно-сірі сильнореградовані середньосуглинкові ґрунти

41е. Чорноземи опідзолені і слабореградовані та темно-сірі сильнореградовані ґрунти важкосуглинкові

41л. Чорноземи опідзолені і слабореградовані та темно-сірі сильнореградовані ґрунти легкоглинисті

53г. Чорноземи типові малогумусні та чорноземи сильнореградовані легкосуглинкові

53д. Чорноземи типові малогумусні та чорноземи сильнореградовані середньосуглинкові

53е. Чорноземи типові малогумусні та чорноземи сильнореградовані важкосуглинкові

53л. Чорноземи типові малогумусні та чорноземи сильнореградовані легкоглинисті

54г. Чорноземи типові легкосуглинкові середньогумусні
54д. Чорноземи типові середньосуглинкові середньогумусні
54е. Чорноземи типові важкосуглинкові середньогумусні
54л. Чорноземи типові середньогумусні легкоглинисті

2.8 Флора і фауна

Ліси Вінниччини на сьогоднішній день займають площу 380,3 тис. га, або біля 14,4 % її загальної площі, що робить область малолісною і лісодефіцитною. В лісах області переважають твердолистяні породи, які займають 63,6 % вкритої лісом площі. З них 43 % становлять дубові насадження, 10 % – грабові, 5 % – букові та ясенові, решта – природні та штучні ліси з переважанням клена, ільмових, акації білої тощо. Площа хвойних борів невелика – близько 10 % та має тенденцію до зменшення. Питома вага насаджень з м'яколистяних порід становить 11,8 % вкритої лісом площі. Серед них вільшаники займають 3,3%, березняки – 2,6 % і осичники – 1,5 %. Переважаючими лісовими породами із хвойних є сосна звичайна, ялина звичайна, модрина. Із твердолистяних переважають дуб високо- і низькостовбурний, граб, ясен, клен, акація. М'яколистяні деревні породи представлені березою, осикою, вільхою та липою. Переважаючим типом лісорослинних умов є діброви з них переважають свіжі типи, представлені грабовими дібровами, що зростають на сірих лісових ґрунтах і на опідзолених чорноземах. У західній частині області поширені грабові бучини, які складаються з дуба, клена гостролистого в першому ярусі та з граба, липи – у другому ярусі. Вологі грабові діброви зростають переважно у північній частині області на невеликих площах займаючи зволожені місця у балках, ярах і заплавах рік.

У різноманітних природних комплексах на території області зустрічається близько 1200 видів рослин. По всій області поширені лісові та прибережно-водні види. Лучні та болотні види більш характерні для півночі Вінниччини, а степові – для півдня.

З понад тисячі видів рослин Вінниччини близько 200 є рідкісними – такими, що зустрічаються лише в окремих місцевостях, урочищах або скорочують свій ареал. Рідкісні види флори можна поділити на кілька груп за ступенем їх поширення, екологічної пристосованості, належності до певних природних комплексів. Так, за географічним принципом виділяються: ендемічні, реліктові, гранично-ареальні, диз'юнктивно-ареальні види. За фітоценотичним – лісові, лучні, болотні, водні і прибережно-водні, степові та петрофітні види. За господарським – декоративні, лікарські, технічні. ароматичні тощо. За фенологічним – ранньовесняні, весняні, літні, ефемероїди тощо. Окремо виділяються систематичні групи рідкісних видів: орхідні, ковили, цибулинні тощо та група зниклих видів.

Тваринний світ області різноманітний. Однак, на фоні досить великою біорізноманіття, звичайно властивого лісостепу, все ж таки необхідно підкреслити певну тенденцію до збідненості фауни наземних хребетних області, що викликано напівізольованістю внаслідок сильної фрагментації природних

територій. Всього в області налічується близько 420 видів тварин, у т. ч. риб – 30, земноводних – 11, плазунів – 8, птахів – 300, ссавців – 70. На підставі аналізу розподілення головним чином хребетних тварин за біотопами можливе виділення таких фауністичних комплексів.

Лісовий, до якого входять тварини, що мешкають в лісах різного типу. Серед ссавців тут домінують полівка руда, миша жовтогорла, кріт європейський, землерийка звичайна, куниця лісова; серед птахів – зяблик, вівчарик-ковалик, велика синиця, дрозди чорний та співочий, дятли строкаті великий та середній, сова сіра; земноводні представлені ропухою сірою, а плазуни – веретільнецею.

Чагарниковий фауністичний комплекс охоплює тварин, що заселюють чагарники по балках та узліссях. Чагарникові стації трапляються рівномірно на всій території області. Різноманіття тварин у цих місцях досить значне, що викликано проміжним характером чагарникових стацій – тут зустрічаються як представники лісового, так і степо-агрогенного комплексу. Домінуючими видами чагарникових біотопів варто вважати: серед ссавців – мишу польову та лісову, полівка звичайну та руду, їжака європейського, ласку та горностая, борсука, лисицю звичайну; серед птахів – сорокопуда жулана, славку сіру, вівсянку звичайну, одуда, чечевицю, щиглика, кобилочку річкову; серед плазунів тут зустрічається мідянка та ящірку прудка. В норах ярів гніздяться бджолоїдки.

Лучний фауністичний комплекс включає тварин, що живуть на відкритих і місцями зарослих чагарником ділянках. Звичайними для цих місць серед ссавців є миша польова, землерийка-бурозубка звичайна та мала, кутора велика, кріт європейський, ласка; серед птахів – плиска біла, кулик-перевізник, рибалочка, ластівка берегова; серед плазунів – вуж звичайний; серед амфібій – квакша. Крім того, саме тут зустрічається досить велике число видів з Червоної книги: горностай, видра, орлан-білохвіст та кулик-сорока.

Болотяний фауністичний комплекс включає окремі ділянки прибережних зон, де видовий склад ссавців принципово не відрізняється від лучного комплексу, а серед птахів тут є ряд видів притаманних виключно водно-болотяним екосистемам. Досить часто зустрічається крижень, водяна курочка, лиска, велика очеретянка. Більш рідкими є вівсянка очеретяна, очеретянка лучна та кобилочка солов'їна. В прибережних смугах у досить великій кількості зустрічається і жаба озерна.

Степоагрогенний фауністичний комплекс включає види, що живуть на досить просторих степових ділянках, а також на полях, пасовищах і перелогах, що розміщуються більш-менш рівномірно. Для цих стацій притаманні також і сліпак подільський, заєць-русак, білозубка мала та білочерева. Серед птахів тут звичайні жайворонок польовий та плиска жовта. Рідше зустрічаються – чубатий жайворонок, сіра куріпка, перепілка та чекан лучний.

Синантропний фауністичний комплекс включає види, життя яких тісно пов'язане з людським помешканням і населеними пунктами. Саме тут концентруються види, що можливо вважати синантропами: хатня миша, пацюк

сірий, куни-ця кам'яна, тхір чорний, кажан пізній, горобці хатній та польовий, ластівка сільська.

Протягом останніх десятиліть відмічається прискорення процесів біологічної інвазії внаслідок кліматичних змін і особливо антропогенних факторів: перевезень, торгівлі, трансформації природних екосистем (зарегулювання водойм, вирубка лісів або необґрунтоване заліснення степів, штучне осушення та обводнення територій). Характерною тенденцією сьогодення в області є виникнення загрози біорізноманіттю типових, лучних та степових екосистем болотних угідь, природних сіножатей та пасовищ, розташованих в долинах водних об'єктів поза межами прибережних захисних смуг, через передачу органами місцевого самоврядування таких земель у власність для ведення особистого селянського господарства.

Відповідно до Схеми екомережі області, затвердженої рішенням 10 сесії Вінницької обласної ради 6 скликання від 14.02.2012 року № 282 «Про затвердження регіональної екомережі Вінницької області» на території Вінницької області розташовані визначено 41 ключову територію загальною площею 184050,4 га (7 % від території області). Серед них – три національних природних ядра та 38 регіональних центрів біорізноманіття. У межах області виділено 22 сполучні території загальною площею 1522664 га, тобто 57,5 % від території області. Серед них 3 національних і 19 регіональних екокоридорів.

Буферні території представлені буферними (охоронними) зонами навколо національних природних ядр, регіональних центрів біорізноманіття, національних і регіональних екокоридорів. Їх загальна площа 1194872 га, тобто 45,1 % території області. Відновлювані території представлені зонами потенційної ренатуралізації. Виділено 31 таку зону загальною площею 73857,1 га, тобто 2,8 % від території області.

Локальні схеми екологічної мережі розроблялись для Мурованокуриловецького, Жмеринського адміністративних районів та м. Вінниця. Локальні схеми екологічної мережі для м. Могилів-Подільський та Могилів-Подільського району перебувають у стадії розробки.

У Вінницькій області нараховується 11 об’єктів Смарагдової мережі, утворених відповідно до вимог про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (табл. 1).

Таблиця 1. Перелік об’єктів Смарагдової мережі на території Вінницької області

№	Код	Назва	Площа, га
1	UA0000089	Karmeliukove Podillia National Nature Park	20190
2	UA0000149	Liadova-Murafa	3734
3	UA0000153	Zkharskyi	5644
4	UA0000163	Buho-Desnianskyi	19070

5	UA0000164	Sestrynivska Dacha	924
6	UA0000228	Barskyi	2815
7	UA0000230	Berladynskyi	8374
8	UA0000242	Ladyzhynske Reservior	1618
9	UA0000245	Podilskyi Dnister	1712
10	UA0000264	Zhuravlivska Dacha	1142
11	UA0000265	Marksova Dubyna	296
12	UA0000272	Ros river valley	90800,1
13	UA0000333	Southern Bug Snyvoda valleys in Vinnytsia region	45099,3

2.9 Демографічний показник

Демографічна ситуація у Вінницькій області характеризується як напружена, зі стабільним природним скороченням населення, прискореним старінням та значним впливом міграційних процесів. Екологічні фактори, зокрема якість довкілля, мають прямий вплив на здоров'я населення.

Чисельність наявного населення Вінницької області станом на 01 січня 2022 року становила 1509,5 тис. осіб, з них у міських поселеннях проживає 789,6 тис. осіб (52,3 %), у сільській місцевості – 719,9 тис. осіб (47,7 %).

Війна суттєво впливає на демографічну ситуацію в області, спричиняючи значні зміни в чисельності, структурі та розселенні населення. Основні наслідки включають збільшення смертності, зниження народжуваності, міграцію та зміну вікової структури населення. Спостерігається стійка тенденція до зменшення чисельності населення, перевищення смертності над народжуваністю.

Упродовж 2025 року в області народилося 7765 дітей, водночас кількість померлих сягнула 22141 особи. Таким чином, на одного новонародженого припадає майже троє померлих. Це свідчить про серйозний демографічний дисбаланс, що, ймовірно, відбиває загальні національні тенденції (насиченість смертності, низька народжуваність). Оскільки інфекційна захворюваність росте, це створює додаткове навантаження на систему охорони здоров’я та потенційні ризики для громадського здоров’я. За інформацією Вінницької обласної адміністрації, перинатальна смертність знизилася. Проте, одночасно зазначається зменшення кількості народжень, що погіршує демографічну ситуацію.

Основними викликами для області з урахуванням гендерного аналізу є поступове зменшення в загальній кількості жителів частки дітей, старіння населення, міграція, особливо молоді, до великих міст та закордон.

2.10 Аналіз захворюваності населення

На тлі несприятливих демографічних змін відбувається погіршення стану

здоров'я населення з істотним підвищенням в усіх вікових групах рівнів захворюваності і поширення хвороб. Зокрема, хронічних неінфекційних захворювань, включаючи хвороби системи кровообігу, злоякісні новоутворення, цукровий діабет та інші хвороби. На хронічну патологію страждають до 60% дорослого та майже 20% дитячого населення. Водночас, відмічається тенденція до погіршення стану здоров'я молоді, збільшення частоти соціально небезпечних хвороб, у тому числі туберкульозу та ВІЛ/СНІДУ, розладів психіки тощо.

Нижче наведені характеристики загальної захворюваності населення Вінницької області станом за 2023-2025 рр.

Загальна захворюваність дітей віком від 0 до 17 років

У структурі поширеності захворювань дітей від 0 до 17 років на першому місці знаходяться хвороби органів дихання – 51,79 %. Серед інших захворювань найпоширенішими є хвороби очей (7,67 %), кістково-м’язової системи (7,2%), ендокринної системи (4,14 %), органів травлення (4,12 %). За останні 3 роки (з 2023 по 2025 рік) спостерігається тенденція до певного зниження захворюваності дітей віком до 17 років (в цілому на 8,6 %), в першу чергу зменшилась кількість вроджених аномалій, хвороб кістково-м’язової системи, системи кровообігу. Частково таке зниження може бути пов’язане із поступовим зменшенням чисельності населення області. Натомість, на 17% зросла кількість інфекційних захворювань.

Загальна захворюваність дорослих (18 років та старші)

У структурі поширеності захворювань дорослих (18 років та старші) на першому місці знаходяться хвороби системи кровообігу (серцево-судинні) – 35,76%. Серед інших захворювань найпоширенішими є хвороби органів дихання (12,64%), ендокринної системи, розладу харчування, порушення обміну речовин (10,49%), органів травлення (9,42%), хвороби кістково-м'язової системи (8,5%). За останні 3 роки (з 2023 по 2025 рік) спостерігається тенденція до певного зменшення захворюваності дорослих (в цілому на 5%) – це, однак, може бути пов’язано із відтоком дорослого населення. На 14,5% знизилась кількість хвороб крові, кількість інших захворювань знизилась незначно. Як і у випадку із дитячим населенням, зросла кількість інфекційних захворювань (на 15%).

Враховуючи наявність незадовільних факторів навколишнього середовища та їх вплив на організм, можливе погіршення стану здоров'я населення. Проте, при умові запобігання шкідливого впливу таких факторів показники захворюваності можуть зменшуватись.

2.11 Об’єкти історико-культурної спадщини

До Державного реєстру об’єктів культурної спадщини національного значення у Вінницькій області відносяться такі відомі пам’ятки як Немирівське скіфське городище – одне з найбільших прадавніх городищ України, палац Потоцьких у місті Тульчині, палац княгині Щербатової у Немирові, склеп-усипальня Потоцьких в Печері, склеп-усипальниця М.І. Пирогова в м. Вінниці, державний історико-культурний заповідник «Буша», до складу якого увійшли пам’ятки археології, скельний храм, залишки фортеці і підземних ходів XVI ст. До пам’яток історії національного значення належить Музей-садиба

М.Коцюбинського і М.Пирогова, могили видатних композиторів М. Леонтовича, П. Ніщинського та багато інших.

Перелік об'єктів культурної спадщини на території Вінницької області включає 106 об'єктів національного значення та 48 об'єктів місцевого значення. Також в області налічується понад 1700 пам'яток археології, понад 1900 пам'яток історії, понад 500 пам'яток містобудування та архітектури, понад 100 пам'яток монументального мистецтва.

2.12 Аналіз відомостей про існуючий стан об'єктів, що мають вплив на навколишнє середовище

Сільське господарство і харчова промисловість є провідними галузями економіки Вінницької області. Вони формують основу зайнятості населення, його соціально-економічний добробут та наповнення бюджету області.

У структурі аграрного виробництва переважає рослинництво, зокрема вирощування зернових та технічних культур – пшениці, кукурудзи, ячменю, соняшнику, сої, ріпаку та цукрових буряків.

Водночас область зберігає значний потенціал для розвитку тваринництва, зокрема молочного та м'ясного напрямів. Зокрема, Вінницька область займає серед регіонів України І місце по виробництву (реалізації) м'яса та поголів'ю птиці і ІІІ місце за обсягами виробництва молока.

Продукти сільського господарства і харчової промисловості продовжують домінувати у товарній структурі загального експорту області: на них припадає 87,3% вартості вітчизняної агропродукції.

При цьому, сільськогосподарське виробництво спричиняє ряд негативних наслідків для довкілля: забруднення водойм внаслідок використання пестицидів, добрив та інших хімічних речовин; ерозія ґрунту внаслідок обробітку ґрунту; значне використання водних ресурсів для потреб тваринництва та зрошення; викиди парникових газів; втрата біорізноманіття, тощо.

В регіоні функціонує понад 1400 великих, середніх і малих підприємств різної форми власності, які виробляють промислову продукцію.

Харчова промисловість є однією з провідних галузей промисловості у Вінницькій області. Найбільші підприємства галузі: ТОВ «Вінницька птахофабрика», ПрАТ «ВКФ», ТОВ «Люстдорф», ТОВ «Літинський молочний завод», ТОВ «Хмільницький Завод СЗМ «Молочний візит», ТОВ «Аграна Фрут Україна», ТОВ «ВКХП № 2», ПрАТ «Вінницький ОЖК», ПМП ВФ «ПАНДА», ТОВ «ЛВН Лімітед», ТОВ «Тульчинм'ясо», ТОВ «Еко-сфера», ПрАТ «ВМЗ «Рошен», Тульчинська та Крижопільська філії ТОВ «Фуд Девелопмент», ТОВ «Козятинський м'ясокомбінат», ПрАТ «Продовольча компанія «Поділля», ТОВ - підприємство «АВІС», ТОВ «Еко-снек», ТОВ «Трау Нутришин Україна», ТОВ Продовольча компанія «Зоря Поділля», ТОВ «Гайсинський молокозавод», ТОВ «АМБАР+», ТОВ «Вінниця-млин», ПрАТ «Концерн Хлібпром».

Враховуючи значну частку у промисловому виробництві області саме підприємств харчової галузі, вплив харчової промисловості на довкілля Вінницької області є досить помітним. Найбільший негативний вплив на

довкілля мають м'ясна, цукрова, спиртова та молочна галузі харчової промисловості. Основною проблемою харчових виробництв є проблема води. Усі підприємства потребують велику кількість води, що використовується безпосередньо в технології основного продукту (молокопереробна, спиртова, цукрова), для миття обладнання та інших цілей. Харчовою галуззю щорічно здійснюється забір більше 4 млн $м^3$ води з природних джерел. Більша частина цієї води у вигляді забруднених стоків виводиться із процесу та надходить у навколишнє середовище. Стічні води підприємств харчової галузі є досить агресивними, забруднюють водні об'єкти органічними сполуками, солями амонію, завислими речовинами та хлоридами. Надходження забруднених стічних вод з високим вмістом органічних речовин у природні водоймища призводить до погіршення умов життєдіяльності гідробіонтів, оскільки на розклад таких сполук витрачається значна кількість розчиненого кисню, що за несприятливих погодних умов може призвести до загибелі водних організмів, що дихають киснем (замор риби, тощо). Шкідливий вплив також має практика збирання стічних вод на полях фільтрації (цукрові, спиртові та молокопереробні заводи), що призводить до утворення токсичних речовин з неприємним запахом, що забруднюють атмосферне повітря на значній території. Крім того, під ці споруди необхідно відводити значні площі земельних угідь зі зміною цільового призначення.

Питома вага галузі енергетики в обсягах реалізації промислової продукції по області складає 16 %. При цьому Ладижинська ТЕС є найбільшим забрудником повітря в області.

Машинобудівна галузь промисловості Вінницької області представлена близько півсотнею підприємств. Питома вага галузі складає 3,9 %. Частка виробництва сільськогосподарських машин, машин для переробки сільгосппродукції складає більше 50 %. Потенціал для розвитку мають такі під-галузі, як: виробництво холодильного обладнання та устаткування, електроніки та електротехніки, а також приладобудування. Сьогодні у галузі машинобудування в області працюють такі компанії: ТОВ «ГРІН КУЛ», ТОВ «ТІРАС-12», ПрАТ «Вінницький завод «МАЯК», ТОВ ВП «МАРІО», ПрАТ «Калинівський машзавод», ТОВ «Вінмашпостач», ТДВ «Брацлав», ТОВ «Агромаш-Калина», ТОВ «ПромАвтоматика Вінниця», ТОВ «Вінницький завод «Пневматика», ТОВ «НЕСС ПВ».

Питома вага продукції, яка виробляється підприємствами деревообробної та поліграфічної галузей у загальному обсязі реалізованої промислової продукції області складає 3,3 %. Лідером галузі є ТОВ «Барлінек Інвест» – виробник паркетної дошки. Серед виробників меблів найбільшими є ТОВ «ЛісМайстер» та Торговий дім «Аншар», ТОВ «Блонські фабрика меблів», виробник міжкімнатних дверей ТОВ «Термінус». Серед лідерів галузі виробництва паперу та паперових виробів та поліграфічної галузі – ТОВ «Торгтехніка КПК» та ТОВ «Прес корпорейшн лімітед».

Питома вага галузі металообробки складає 2,8 %. Найбільшими виробниками є ПрАТ «Плазматек», Казенне НВО «Форт», ПП «Ларіс».

Підприємствами з виробництва будівельної продукції та гумових і пластмасових виробів виробляється 2,7 % обсягу реалізованої промислової продукції області. Найбільші виробники: ТОВ «Поділля-залізобетон», ПрАТ «Гніванський завод спецзалізобетону», ТОВ «ВАЛРОМ Україна», ТОВ СП «Анфол», ТОВ «Бастіон-2009».

Питома вага продукції підприємств хімічної галузі у загальнообласному обсязі реалізованої продукції становить 2 %, а фармацевтичної – 0,9 %. Провідним підприємством хімічної галузі є виробник синтетичних миючих засобів ПрАТ «Вінницяпобутхім», а у галузі фармацевтики – ТОВ «Сперко-Україна», яке виробляє мед-препарати. Окрім цього потужними виробниками хімічної галузі є ПП «БТУ–Центр», ТОВ «АГАТ-А», ТОВ НВП «ПІРЕНА», а фармацевтичної галузі – ДП «ЕНЗИМ», ПрАТ «ІНФУЗІЯ», ПрАТ «Біолік».

Питома вага продукції, яка виробляється підприємствами легкої промисловості у загальному обсязі промислової продукції області складає 1 %. Понад 95 % обсягів продукції цієї галузі припадає на виробництво одягу з текстилю.

Крім того, у 2025 році збільшили виробництво підприємства з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, переробної промисловості (виробництво будматеріалів, легка промисловість, машинобудування). Натомість, зменшили виробництво підприємства добувної галузі, підприємства деяких видів переробної промисловості (фармацевтична галузь, виробництво хімічних речовин та хімічної продукції, виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів).

Відповідно, вказані об’єкти мають вплив на навколишнє середовище.

У частині населених пунктів області спостерігається обмежений або застарілий стан систем водопостачання та водовідведення. Частина мереж перебуває у незадовільному технічному стані, що призводить до частих аварій, втрат води та низької якості питної води.

Послуга із збирання та перевезення побутових відходів надається в 296 населених пунктах Вінницької області, рівень охоплення населення області послугою становить 84 %. Діючі механізми управління відходами, в основному, забезпечують лише вивезення та захоронення відходів на сміттєзвалищах. На території Вінницької області розміщені 798 місць видалення відходів, значна частина яких не відповідає вимогам екологічної безпеки.

У більшості громад області відходи наразі не сортуються. Однак, впровадження роздільного збору відходів в області має позитивну тенденцію – більше 150 населених пунктів запровадили такий збір.

Складною проблемою населених пунктів Вінницької області продовжує залишатися наявність стихійних сміттєзвалищ. Частково їх ліквідація вже проведена, проте цей процес необхідно продовжувати. Іншим важливим напрямком поліпшення екологічної ситуації є діяльність щодо приведення у відповідність чинним нормативним вимогам роботи полігонів побутових відходів.

Існує проблема з ліквідацією накопичених відходів, які утворились більше десяти років тому, передача таких відходів на знешкодження є проблематичною, оскільки здійснюється за кошти утворювача відходів і потребує значних капіталовкладень. В основному така ситуація складається на підприємствах машино- та приладобудівної галузей, які експлуатуються з радянських часів, та мають майданчики для зберігання відходів. Небезпечні відходи, що зберігаються протягом такого тривалого часу, становлять загрозу екологічній безпеці.

Також однією з найбільших екологічних проблем області на сьогодні є забруднення питної води. Головними причинами такої ситуації є наявність стихійних сміттєзвалищ на території громад області, експлуатація вигрібних ям з порушенням санітарних норм і правил, неефективність діючих очисних споруд, інтенсифікація сільськогосподарського виробництва в напрямку збільшення використання азотовмісних мінеральних добрив.

Постійно спостерігаються понаднормативні концентрації органічних речовин внаслідок забруднення побутовими стоками. Джерелами забруднення поверхневих вод є вигрібні ями (в т. ч. приватного сектору) та стоки з поверхні. Причиною забруднення поверхневих водойм також є недотримання режимів прибережно-захисних смуг.

Вінницька область послідовно впроваджує енергоефективні рішення. Відповідно до Програми підвищення енергоефективності та енергонезалежності Вінницької області на 2024-2026 роки в умовах правового режиму воєнного стану в області реалізуються заходи щодо встановлення сонячних електростанцій та установок зберігання енергії в закладах обласного підпорядкування, енергозбереження на об’єктах державної власності та спільної комунальної власності територіальних громад області та зменшення споживання енергетичних ресурсів. В області розроблено та схвалено паспорт енергетичної стійкості, в якому визначено потенційні проєкти розподіленої генерації, а також розроблено регіональний план заходів розвитку розподіленої генерації на 2025-2026 роки. Триває робота щодо встановлення на базі підприємств теплокомуненерго області диверсифікованих джерел теплової та електричної енергії. З метою скорочення споживання природного газу в області триває робота щодо переведення або дооснащення котелень бюджетних та комунальних установ на альтернативні види палива. Задля забезпечення виконання вимог постанови Кабінету Міністрів України від 23.12.2021 № 1460 «Про впровадження систем енергетичного менеджменту» у територіальних громадах області здійснюється моніторинг енергоспоживання енергоресурсів, що дозволяє значно оптимізувати обсяги енерговитрат та передбачає комплекс заходів, спрямованих на економію енергетичних ресурсів.

2.13 Прогноз змін навколишнього середовища, якщо ДДП не буде затверджено

У сфері інженерної підготовки та поліпшення екологічного стану територій

У випадку незатвердження Програми може виникнути загроза недостатньої захищеності населення від надзвичайних ситуацій, в тому числі природного характеру, зниження техногенної та пожежної безпеки населених пунктів та об'єктів, оскільки Програма передбачає забезпечення виконання заходів Комплексної програми захисту населення і територій Вінницької області у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій на 2022-2026 роки (зі змінами), капітальний/поточний ремонт сховищ (протирадіаційних укриттів) на територіях громад (Пріоритет 1. Забезпечення укриття населення в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту з урахуванням дотримання принципів безбар'єрності та цілодобової доступності Цілі 2 «Розбудова регіональної системи безпеки життєдіяльності населення, розвиток територіальної інфраструктури цивільного захисту та механізмів реагування на надзвичайні ситуації»), а також будівництво/капітальний/поточний ремонт пожежних депо у територіальних громадах та розробку Програми поліпшення техногенної та пожежної безпеки населених пунктів та об'єктів усіх форм власності, розвитку інфраструктури підрозділів Державної служби України з надзвичайних ситуацій у Вінницькій області на 2026-2030 роки (Пріоритет 3. Розбудова, забезпечення функціонування органами місцевого самоврядування у територіальних громадах мережі пожежно-рятувальних підрозділів місцевої та добровільної пожежної охорони (зокрема, у складі центрів безпеки), підтримка реалізації проєкту «Офіцер - рятувальник громади» тієї ж Цілі 2).

У сфері заходів з охорони навколишнього середовища

Пріоритет 2. Підтримка сталого розвитку агропромислового комплексу. Забезпечення продовольчої безпеки Цілі 3 «Забезпечення економічної стійкості та конкурентоспроможності регіону» спрямований, в тому числі, на сприяння раціональному використанню природних ресурсів та створення умов для реалізації заходів з охорони земель. Тому, якщо Програма не буде затверджена, існує ризик, що заходи, спрямовані на покращення стану довкілля не будуть реалізовані і навколишнє середовище зазнає негативних змін. Зокрема, цей пріоритет включає підтримку організації сільськогосподарської дорадчої діяльності як інструменту поширення сучасних знань, технологій та інновацій для підвищення ефективного ведення сільськогосподарської діяльності. Нездійснення вказаних заходів загрожує погіршенням стану довкілля під час здійснення сільськогосподарської діяльності.

Також неприйняття Програми створить загрози зниження якості управління побутовими відходами і, відповідно, потенційна поява більшої кількості стихійних сміттєзвалищ із подальшим збільшенням навантаженням на довкілля, оскільки Пріоритет 9. Зміцнення екологічної безпеки у сфері охорони довкілля. Формування ефективної системи управління відходами (Ціль 5 «Стійкий

просторовий та інформаційний розвиток через модернізацію інфраструктури, цифровізацію, екологічну безпеку та громадську участь») включає впровадження системи роздільного збору ресурсоцінних відходів (оновлення контейнерного парку, придбання спецавтотранспорту громадами області).

Пріоритетом 8 Програми заплановане запровадження заходів державного нагляду за станом атмосферного повітря на виконання «Програми державного моніторингу у галузі охорони повітря на 2023-2027 роки для зони «Вінницька». Відсутність таких заходів створюватиме загрозу зростання забруднення повітря.

Програмою передбачається активізація співпраці органів виконавчої влади з органами місцевого самоврядування з метою проведення моніторингу земель комунальної власності та виявлення ділянок, придатних до заповідання. Це зокрема, переоформлення природоохоронної документації та передача під охорону користувачам територій об'єктів природно-заповідного фонду, створення нових та розширення територій існуючих об'єктів природно-заповідного фонду на лісових землях та землях комунальної власності, виготовлення технічної проектної документації щодо об'єктів природно-заповідного фонду (Пріоритет 9. Збереження та відновлення природних екосистем Цілі 5 «Стійкий просторовий та інформаційний розвиток через модернізацію інфраструктури, цифровізацію, екологічну безпеку та громадську участь»). У випадку незатвердження ДДП не будуть виконані цільові показники розширення площі природно-заповідних територій, а також знизиться рівень охорони біорізноманіття на цих територіях.

У сфері адаптації та боротьби із кліматичними змінами

Нереалізація заходів з підтримки проєктів з модернізації, реконструкції та енергоефективної трансформації діючих виробництв, сприяння розвитку розподіленої генерації, які передбачені Ціллю 3 «Забезпечення економічної стійкості та конкурентоспроможності регіону» (Пріоритет 1. Промислове виробництво як основа економічного зростання регіону), а також заходів з модернізації систем зовнішнього освітлення та світлофорних об'єктів в населених пунктах із запровадженням енергозберігаючих технологій та використанням сонячних панелей, стимулювання використання електробусів і електротранспорту у міських та приміських перевезеннях; розбудова мережі зарядних станцій для електротранспорту (Пріоритет 6. Забезпечення належного функціонування, відновлення та розвитку транспортної інфраструктури) може призвести до посилення локальних кліматичних змін, оскільки енергозберігаючі заходи і альтернативні джерела енергії прямо впливають на зменшення викидів парникових газів.

Аналогічно, не реалізація заходів щодо впровадження сучасних енерго- та ресурсозберігаючих технологій в системі життєзабезпечення населених пунктів і забезпечення ефективного функціонування енергетичної інфраструктури (пріоритет 3 Цілі 3 «Забезпечення економічної стійкості та конкурентоспроможності регіону») вплине на локальну кліматичну обстановку, оскільки при цьому викиди парникових газів продовжуватимуть зростати. Зокрема, цим пріоритетом передбачені:

- впровадження заходів дооснащення та переоснащення котелень бюджетних та комунальних установ, а також підприємств теплокомуненерго з газового на альтернативний вид палива;
- продовження роботи з реалізації заходів впровадження систем енергетичного менеджменту;
- реалізація комплексних проєктів з енергозбереження в системах життєзабезпечення населення;
- підвищення культури енергоспоживання шляхом проведення інформаційно-роз'яснювальних кампаній через засоби масової інформації;
- розвиток розподіленої генерації на території області, зокрема, на базі підприємств теплокомуненерго, встановлення розподілених генеруючих потужностей, когенераційних газотурбінних та газопоршневих установок;
- розвиток генерації сонячної електроенергії в області.

У сфері використання водних ресурсів та земель водного фонду

Пріоритет 8. Якісна питна вода. Підвищення доступності послуг з водопостачання та водовідведення Цілі 5 «Стійкий просторовий та інформаційний розвиток через модернізацію інфраструктури, цифровізацію, екологічну безпеку та громадську участь» включає забезпечення виконання заходів обласної Програми «Питна вода» Вінницької області на 2026–2030 роки, зокрема реалізацію проектів з будівництва/реконструкції водопровідних мереж та мереж водовідведення, моніторинг та узагальнення інформації лабораторії ДУ «Вінницький обласний лабораторний центр МОЗ України та лабораторії моніторингу вод та ґрунтів Басейнового управління Південного Бугу щодо показників стану якості поверхневих вод в районі питних водозаборів Вінниччини. Невиконання цих завдань загрожує погіршенням якості питної води, забрудненням водних об'єктів області, в першу чергу, органічними речовинами внаслідок неналежного водовідведення.

3. ХАРАКТЕРИСТИКИ СТАНУ ДОВКІЛЛЯ ТА УМОВ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ І ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ НА ТЕРИТОРІЯХ, ЯКІ ЙМОВІРНО ЗАЗНАЮТЬ ВПЛИВУ

Програма не передбачає суттєвого розширення промислової діяльності на території Вінницької області: темп росту обсягів продукції промисловості прогнозується на рівні 106,3 %. Ймовірно, основними галузями залишаться харчова промисловість і сільське господарство. Таким чином, не прогнозується посилення впливу на стан довкілля, особливо враховуючи, що Програма включає пріоритети, спрямовані на захист довкілля, раціональне використання ресурсів та енергоефективність.

В той же час, Програма враховує майбутнє розширення виробництва, що може створити певні ризики для довкілля. Таким чином, важливим є збалансований розвиток промисловості і сільського господарства із суворим дотриманням екологічних вимог та ретельною оцінкою впливу на довкілля об’єктів, які будуть вводитись в експлуатацію.

Можливий вплив при виконанні різних підготовчих і будівельних робіт. Можливий вплив майбутнього будівництва (реконструкції) на навколишнє середовище зумовлений викидами та скидами забруднюючих речовин, шумовим, вібраційним забрудненням, іншими факторами впливу, а також здійсненням операцій у сфері управління відходами.

Вплив на атмосферне повітря при будівництві (реконструкції) різних об'єктів здійснюватиметься за рахунок проведення земляних, зварювальних, фарбувальних робіт. В процесі реалізації проектних рішень в атмосферне повітря в основному надходитимуть речовини у вигляді пилу, заліза оксиду, марганцю оксиду, азоту оксидів, вуглецю оксиду та ін. За рахунок роботи двигунів автотранспортних засобів, задіяних на постачанні і монтажі устаткування, в атмосферне повітря надходитимуть азоту оксиди, вуглецю оксид, діоксид сірки, сажа, сірководень.

Вплив на земельні ресурси здійснюватиметься за рахунок утворення побутових та будівельних відходів. Негативний вплив на ґрунти обмежується лише невеликими змінами, такими як видалення верхнього шару ґрунту та іншими, незначними порушеннями ґрунту, що пов’язані зі звичайними будівельними роботами.

Будівельні роботи є потенційно небезпечними для поверхневих і ґрунтових вод. Основними джерелами забруднення є поверхневі стоки з будівельного майданчика, витікання рідини з машин під час будівельних або транспортних робіт. Ризик забруднення ґрунтових вод невеликий, оскільки роботи не передбачають глибокого виймання ґрунту.

Під час будівельних робіт відбуватиметься також вплив на рослинний покрив. В основному він буде проявлятися в пошкодженні та частковому знищенні рослинності транспортними засобами, загибелі і пригніченню рослинного покриву при можливому виникненні аварійних ситуацій.

Клімат і мікроклімат

Розвиток автомобільних доріг та дорожньої інфраструктури (Пріоритет 6. Забезпечення належного функціонування, відновлення та розвитку транспортної інфраструктури Цілі 3 «Забезпечення економічної стійкості та конкурентоспроможності регіону») може зробити певний внесок у локальні зміни клімату за рахунок потенційного збільшення викидів парникових газів у складі відпрацьованих газів двигунів транспортних засобів, кількість яких, як очікується, зросте завдяки покращеній дорожній інфраструктурі.

Зменшення викидів парникових газів буде досягнуто за рахунок реалізації заходів з енергозбереження на об'єктах спільної комунальної власності обласної Ради, заходів з модернізації об'єктів критичної інфраструктури з використанням сучасних технологій, високоефективного обладнання, систем автоматизації та диспетчеризації, заходів дооснащення та переоснащення котелень бюджетних та комунальних установ, а також підприємств теплокомуненерго з газового на альтернативний вид палива, заходів з енергозбереження в системах життєзабезпечення населення та ін. (Пріоритет 3. Впровадження сучасних енерго- та ресурсозберігаючих технологій в системі життєзабезпечення населених пунктів. Забезпечення ефективного функціонування енергетичної інфраструктури Цілі 3), передачі самозаліснених земельних ділянок комунальної власності державним та комунальним лісогосподарським підприємствам для подальшого заліснення (Пріоритет 9. Зміцнення екологічної безпеки у сфері охорони довкілля. Формування ефективної системи управління відходами Цілі 5).

Негативні наслідки планованої діяльності на мікроклімат, а також вплив фізичних факторів впливу на житлову зону не плануються. Зміни клімату, що безпосередньо пов'язані з активними масштабними впливами планової діяльності (значні виділення теплоти, вологи, зміни повітряних потоків, вологості, температури) не передбачаються.

Геологічне середовище

В цілому, негативних ендогенних, екзогенних процесів, явищ природного та техногенного походження (тектонічних, сейсмічних, геодинамічних, зсувних, селевих, карстових, змін напруженого стану і властивостей масивів порід, деформації земної поверхні) не відбудеться. Несприятливі фізико-геологічні процеси і явища на даній території не очікуються.

Незначний вплив на геологічне середовище можливий при ремонті сховищ (протирадіаційних укриттів) на територіях громад (Пріоритет 1. Забезпечення укриття населення в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту з урахуванням дотримання принципів безбар'єрності та цілодобової доступності Цілі 2 «Розбудова регіональної системи безпеки життєдіяльності населення, розвиток територіальної інфраструктури цивільного захисту та механізмів реагування на надзвичайні ситуації») порушиться природна цілісність пластів

гірських порід, що може змінити їхню несучу здатність та стабільність. Потенційне розкриття водоносних горизонтів або шарів зі значною вологістю може тимчасово змінити напрямок або інтенсивність руху ґрунтових вод.

У зв’язку із близькістю річкових долин, при будівництві інженерних мереж необхідно врахувати неглибоке залягання підземних вод з метою уникнення їх забруднення чи порушення умов залягання.

Ґрунти

Згідно Програми прогнозується розвиток агропромислового комплексу області та збільшення виробництва продукції сільського господарства по всіх категоріях господарств (Пріоритет 2. Підтримка сталого розвитку агропромислового комплексу. Забезпечення продовольчої безпеки Цілі 3 «Забезпечення економічної стійкості та конкурентоспроможності регіону»). Внаслідок цього може посилитись виснаження ґрунтів, можливе також їх забруднення внаслідок обробітку полів пестицидами та внесення добрив. Інтенсивний розвиток сільського господарства також може спричинити посилення ерозії ґрунту.

На окремих ділянках може бути частково змінено ґрунтовий покрив у зв'язку із будівництвом (реконструкцією). Негативний вплив на ґрунти буде обмежений невеликими змінами, наприклад видаленням верхнього шару ґрунту та іншими незначними порушеннями, наприклад, при розширенні водопровідної і каналізаційної мережі. Так, будівництво/реконструкція водопровідних мереж та мереж водовідведення (Пріоритет 7. Якісна питна вода. Підвищення доступності послуг з водопостачання та водовідведення Цілі 5) вплине на ґрунтове середовище через необхідність зняття верхнього шару ґрунту та інші земляні роботи. Вказана діяльність може призвести до ущільнення ґрунту, розвитку ерозійних процесів, тощо.

В цілому, значного посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів, зміни в топографії або в характеристиках рельєфу не передбачається.

Варто зазначити, що навантаження на ґрунтове середовище буде знижене за рахунок сприяння впровадженню сучасних аграрних технологій, сприяння раціональному використанню природних ресурсів та створення умов для реалізації заходів з охорони земель (Пріоритет 2. Підтримка сталого розвитку агропромислового комплексу. Забезпечення продовольчої безпеки Цілі 3), заліснення території (Пріоритет 8. Зміцнення екологічної безпеки у сфері охорони довкілля. Формування ефективної системи управління відходами Цілі 5), які передбачені Програмою.

Рослинний і тваринний світ, заповідні об’єкти

В рамках Пріоритету 16. Розвиток сфери туризму Цілі 4 «Розвиток соціально-гуманітарної сфери, відновлення та збереження людського потенціалу» передбачений, серед іншого, розвиток нових видів туризму, туристичних напрямів та маршрутів.

Розвиток туристичної інфраструктури, створення нових дестинацій та готових туристичних продуктів з метою зростання туристичних потоків може спричинити збільшений притік відпочиваючих і витоптування рослинності у відповідних місцях.

В той же час, за рахунок заходів щодо охорони та збереження об'єктів культурної спадщини (Пріоритет 15. Збереження та сприяння відновленню об’єктів культурної спадщини. Розвиток креативних індустрій в регіоні Цілі 4) прогнозується обмеження потенційного негативного впливу від туристичної діяльності.

Часткове знищення рослинності можливе на ділянках нової забудови. Під час будівельних робіт відбуватиметься вплив на рослинний покрив. В основному він буде проявлятися в пошкодженні та частковому знищенні рослинності транспортними засобами, загибелі і пригніченню рослинного покриву при виникненні аварійних ситуацій. Будівництво і реконструкція водопровідних мереж та мереж водовідведення (Пріоритет 7. Якісна питна вода. Підвищення доступності послуг з водопостачання та водовідведення) вплине на рослинний покрив. Для прокладання мереж та розміщення будівельної техніки відбувається знищення трав’яного покриву або вирубка дерев (або навіть якщо великі дерева не вирубуються, земляні роботи можуть пошкодити їхні кореневі системи, що з часом може призвести до їхнього ослаблення або загибелі). Вплив на тваринний світ проявляється через пошкодження місць проживання тварин і комах і порушення ландшафтів, які є середовищем існування для багатьох видів. Також відбувається фрагментація екосистем – прокладена мережа може стати бар'єром, який фрагментує природні екосистеми і перешкоджає міграції або вільному переміщенню тварин. Вказані порушення будуть також інтенсифікуватись внаслідок посилення сільськогосподарської діяльності та розширення мережі сільськогосподарських угідь.

Все вищенаведене також стосується і можливих порушень на територіях природно-заповідного фонду, екологічної і Смарагдової мережі при недотриманні вимог відповідного природоохоронного законодавства.

Збереження ландшафтного та біотичного різноманіття у Вінницькій області забезпечується особливим режимом на території 443 об’єктів природно-заповідного фонду (43 загальнодержавного значення, з них 1 національний природний парк («Кармелюкове Поділля») та 400 місцевого значення, з яких 4 – регіональних ландшафтних парки), загальною площею 67,2 тис. га, що складає 2,28 % від площі області.

Поблизу багатьох об’єктів ПЗФ знаходяться сільськогосподарські угіддя, що, при надмірній експлуатації земельних ресурсів і надмірному внесенні мінеральних добрив і пестицидів, буде становити загрозу для екосистем вищенаведених об’єктів ПЗФ.

Території Смарагдової мережі, які розташовуються у Вінницькій області, теж можуть бути вразливими до потенційного впливу сільськогосподарської діяльності, оскільки стік із сільськогосподарських угідь часто містить підвищені концентрації органічних речовин, нітратів, фосфатів та інших забрудників.

В той же час, освоєння земельних ресурсів та будівництво нових об'єктів не буде відбуватись на територіях природно-заповідних об'єктів. Тому розмір заподіяної шкоди буде мінімальним. Очікуваний вплив на місцеві екосистеми незначний. Значних і незворотних змін в екосистемах в результаті будівництва/експлуатації об'єктів планової діяльності (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території тощо) не прогнозується.

Повітряне середовище

Активізація інвестиційної діяльності, зокрема шляхом розвитку інфраструктури індустріальних парків, підтримки реалізації інвестиційних проєктів (Пріоритет 1. активізація інвестиційної діяльності, зокрема шляхом розвитку інфраструктури індустріальних парків, підтримки реалізації інвестиційних проєктів Цілі 3 «Забезпечення економічної стійкості та конкурентоспроможності регіону») може посилити навантаження на атмосферне повітря за рахунок збільшення кількості викидів забруднювальних речовин новими підприємствами. Також відповідний внесок здійснить зростаюче використання транспорту (забезпечення виконання заходів Регіональної програми розвитку автомобільних доріг у Вінницькій області на 2024–2028 роки, в рамках Пріоритету 6. Забезпечення належного функціонування, відновлення та розвитку транспортної інфраструктури Цілі 3). Головними забруднювальними речовинами при цьому є продукти згорання палива: оксиди вуглецю, азоту і сірки, ароматичні вуглеводні, сажа.

Крім того, якість повітря може зазнавати несприятливого впливу під час підготовчих, будівельних чи земляних робіт (наприклад, ремонт доріг, реконструкція будівель). Масштаби негативного впливу залежатимуть від виду обладнання і технологій і можуть змінюватися на різних стадіях будівництва об'єктів. При проведенні будівельних робіт на майданчику можливе тимчасове локальне забруднення атмосферного повітря відпрацьованими газами автотранспорту та зварювальними аерозолями, що утворюються при проведенні зварювальних робіт. Ці викиди класифікуються як неорганізовані джерела викидів, які будуть існувати тільки на період будівництва.

При цьому, певне зростання забруднення повітря може бути компенсоване завдяки стимулювання використання електробусів і електротранспорту у міських та приміських перевезеннях; розбудова мережі зарядних станцій для електротранспорту (Пріоритет 6. Забезпечення належного функціонування, відновлення та розвитку транспортної інфраструктури Цілі 3), проведення заходів щодо державного нагляду за станом атмосферного повітря (Пріоритет 8.

Зміцнення екологічної безпеки у сфері охорони довкілля. Формування ефективної системи управління відходами Цілі 5).

Суттєвого збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел не передбачається, оскільки Програма не передбачає створення великих промислових об'єктів.

Водне середовище

Оскільки Програмою прогнозується, що сільське господарство буде залишатись однією із провідних галузей в області, то при недотриманні умов зрошення сільськогосподарських угідь, у поєднанні із кліматичними змінами, це загрожуватиме виснаженням водних ресурсів області. Крім того, інтенсивне використання мінеральних добрив і пестицидів, яке, можливо, буде зростати, спричинить небезпеку забруднення підземних і поверхневих вод Вінницької області (в пергу чергу, важкими металами, нітратами, нітритами, фосфатами).

Стічні води тваринницьких ферм та діючих підприємств, без наявності ефективної системи очищення скидів, будуть створювати загрозу забруднення водних ресурсів.

Розвиток промислового виробництва (Пріоритет 1. Промислове виробництва як основа економічного зростання регіону Цілі 3) може збільшити вплив на водні об'єкти області внаслідок відкриття нових підприємств та виробничих майданчиків.

Варто зазначити, що навантаження на водні об'єкти буде зменшено завдяки будівництву/реконструкції водопровідних мереж та мереж водовідведення, які заплановані Пріоритетом 7. Якісна питна вода. Підвищення доступності послуг з водопостачання та водовідведення Цілі 5 «Стійкий просторовий та інформаційний розвиток через модернізацію інфраструктури, цифровізацію, екологічну безпеку та громадську участь».

Згідно ст. 60 Земельного кодексу України «Землі водного фонду» біля річок виділяється прибережна захисна смуга (ПЗС) (для річок Вінницької області – розміром 25-100 м). В багатьох місцях вздовж течії річок, в межах ПЗС, розміщуються розорані приватні земельні ділянки і деякі сільськогосподарські угіддя, що створює загрозу для екосистеми річок.

В цілому, суттєвих змін якості поверхневих вод, показників якості очищення стічних вод, забруднення підземних водоносних горизонтів, змін у водоспоживанні і виснаженні водних ресурсів не передбачається.

Населення

Негативного впливу на стан здоров'я чи захворюваність, будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей, а також погіршення умов життєдіяльності місцевого населення не передбачається. Рівні вібрації, іонізуючого випромінювання не будуть перевищувати норми допустимого впливу.

Для захисту від шуму і загазованості вздовж доріг варто передбачати смуги зелених насаджень шириною не менше 10 м. Такі смуги зелених насаджень існують вздовж доріг Вінницької області.

Програмою не заплановані конкретні виробництва, які передбачають виділення санітарно-захисних зон. При започаткуванні будь яких підприємств чи створенні інших антропогенних об'єктів необхідно встановлювати санітарно-захисні зони та суворо дотримуватись їх розмірів.

З огляду на тенденції і потенційне розширення сільськогосподарської діяльності, зросте кількість побутових та інших відходів, що збільшить навантаження на довкілля. Однак, при належному управлінні цими відходами вони не чинитимуть впливу на довкілля. Згідно Програми заплановано впровадження системи роздільного збору ресурсоцінних відходів (оновлення контейнерного парку, придбання спецавтотранспорту громадами області) (Пріоритет 8. Зміцнення екологічної безпеки у сфері охорони довкілля. Формування ефективної системи управління відходами Цілі 5). За рахунок виконання вказаних завдань вдасться нівелювати можливе збільшення навантаження на довкілля через зростання обсягів відходів.

Об'єкти історико-культурної спадщини

Відповідно до ст. 32 Закону України «Про охорону культурної спадщини» у межах історичних ареалів населених місць встановлюються такі режими використання:

- забезпечується збереження характерних архітектурних прийомів/елементів і типів, габаритів і матеріалу даху;
- забороняється прокладання нових залізничних чи трамвайних колій, автомагістралей, магістральних трубопроводів, улаштування нових повітряних ліній електропередачі, розміщення тимчасових споруд для провадження підприємницької діяльності, стаціонарних конструкцій для розміщення зовнішньої реклами;
- висотні параметри нових будівель та споруд чи реконструкції існуючих об'єктів обмежуються висотними параметрами прилеглої цінної історичної забудови, розміщеної в межах історичного ареалу населеного місця;
- будь-які земляні роботи проводяться виключно за умови попередніх археологічних розвідок, що проводяться у порядку, визначеному цим Законом та прийнятими відповідно до нього нормативно-правовими актами.

Таким чином, рекомендується врахувати дані обмеження при реалізації Програми.

4. ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ, У ТОМУ ЧИСЛІ РИЗИКИ ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ, ЗОКРЕМА ЩОДО ТЕРИТОРІЙ З ПРИРОДООХОРОННИМ СТАТУСОМ

Програмою економічного і соціального розвитку Вінницької області на 2027 рік передбачається помірний економічний розвиток із акцентом на розвиток харчової промисловості і аграрного сектору. Серед сільськогосподарських підприємств мова йде про рослинництво (вирощування зернових і технічних культур). Резерви для нарощування виробництва має і тваринницька галузь. Вплив на розвиток промисловості області будуть мати підприємства харчової галузі (м'ясна, цукрова, спиртова та молочна галузі). Вказана діяльність може інтенсифікувати виснаження ґрунтів, посилити ерозійні процеси, пов'язані із обробітком землі, негативно вплинути на ґрунтове і водне середовище внаслідок застосування мінеральних добрив і пестицидів, а також потенційних скидів стічних вод підприємствами харчової промисловості. Крім того, сталий розвиток сільського господарства загрожує суттєвим зниженням водозабезпечення території області, яке і так недостатнє через поточну антропогенну діяльність у регіоні і зміни клімату. Також варто відзначити внесок у забруднення повітря області транспортних засобів. В той же час, найбільший внесок у забруднення водних об'єктів, крім згаданої вище тваринницької галузі, здійснюють також підприємства харчової галузі (м'ясна, цукрова, спиртова та молочна галузі), а також машинобудування, підприємства хімічної промисловості.

В цілому, Програма не передбачає розвиток екологічно небезпечних чи ресурсоємних галузей, які могли б суттєвим чином негативно вплинути на повітряне і водне середовище, клімат, ґрунти і надра, здоров'я населення. Крім того, за рахунок здійснення моніторингу наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, передбачених розділом 9 цього Звіту про СЕО, не очікується погіршення стану довкілля на території Вінницької області.

Територія Вінницької області характеризується помірним техногенним навантаженням на навколишнє природне середовище, внаслідок відсутності на її території зон екологічного лиха та потужних об'єктів-забруднювачів довкілля. Значних екологічних проблем, пов'язаних із реалізацією Програми економічного і соціального розвитку Вінницької області на 2027 рік, немає.

Разом із тим, для Вінницької області характерні такі екологічні проблеми:

- забруднення атмосферного повітря викидами транспорту та промислових підприємств;
- наявність несанкціонованих звалищ побутових відходів;
- недосконала система управління відходами;
- забруднення водних ресурсів і недостатній рівень роботи щодо їх охорони;
- недостатній рівень розвитку екологічного виховання та громадських рухів із захисту довкілля;

- розорювання прибережних захисних смуг, незаконне вирубування дерев, паління трави.

Значним забрудником повітря області буде залишатись Ладижинська ТЕС. Серед основних впливів забруднювальних речовин, що містяться у атмосферному повітрі, на різні рівні екосистеми, виділяють такі:

- накопичення забруднювальних речовин у рослинах та інших компонентах екосистем (ґрунт, лісова підстилка, поверхневі та ґрунтові води);
- порушення, пов'язані із забрудненням продуктів харчування рослиноїдних тварин (наприклад, флюороз);
- зниження видової різноманітності, обумовлене у тому числі зміною умов конкуренції;
- порушення взаємозв'язків у спільнотах і в екосистемі в цілому;
- порушення біохімічних циклів; зниження стабільності екосистеми і послаблення її здатності до саморегуляції.

Певне екологічне навантаження (забруднення повітря, шумове забруднення) створюють міжнародні автодороги Е50 (в межах України: Ужгород–Довжанське) і Е583 (в межах України: Могилів-Подільський–Житомир), а також національна автодорога Н02 (Радивилів–Софіївка).

Забруднення атмосферного повітря підвищує ризик захворювання населення на такі хвороби як бронхіальна астма, хронічні бронхіти, обструктивні бронхіти, тощо, які в медичній статистиці прийнято оцінювати такими нозологічними одиницями, як захворюваність населення на хвороби органів дихання й відсоток смертності населення через хвороби органів дихання від загальної смертності за аналогічний період.

Кліматичні загрози, що можуть створювати екологічні проблеми та ризики впливу на здоров'я населення Вінницької області, наведені у табл. 2.

Таблиця 2 – Кліматичні загрози Вінницької області

Фактор загрози	**Ймовірність виникнення**	**Можливі екологічні проблеми і ризики для здоров'я населення**
Зростання середньорічних та середньомісячних температур	Дуже ймовірно	зміщення ареалів, зміни в біорізноманітті кліматозалежних видів рослин і тварин, розповсюдження інвазійних теплолюбних видів сприяння розповсюдженню інфекційних хвороб
Екстремальні температури, спека, хвилі тепла	Ймовірно	всихання сільськогосподарських культур і втрата продукції пошкодження матеріалів і конструкцій будівель і доріг, зростання ризиків аварій і дорожньо-транспортних пригод

		зростання ризиків погіршення здоров'я і смерті вразливого населення та працівників на відкритому повітрі (теплові удари, серцеві напади, загострення хронічних захворювань тощо) зростання навантаження на медичні системи перевантаження систем енерго- та водопостачання підвищеним попитом на енергію для охолодження та воду
Зміни меж і тривалості вегетаційного періоду	Ймовірно	порушення фенологічних ритмів, умов розмноження та розвитку рослин і тварин зниження врожайності сільськогосподарських культур порушення функціонування природних екосистем
Зменшення загальної кількості опадів	Ймовірно	зміна якості та доступності водних ресурсів унаслідок перерозподілу води в басейні, зміна рівня води в водних об'єктах зменшення живлення неглибоких підземних водоносних горизонтів, зниження рівня води в колодязях і дебіту джерел деградація водних, водно-болотних і заплавних екосистем, зниження їх біорізноманіття
Екстремальні зливові опади	Малоймовірно	затоплення територій дощовими паводками, пошкодження будівель і доріг, ризики аварій та дорожньо-транспортних пригод активізація ерозії та деградації ґрунтів забруднення і замулення річок завислими речовинами, що виносяться з дощовим стоком ризики травмування і смерті населення на затоплених територіях

		утворення зсувів із ризиками руйнувань та втрати життя людей
Посухи	Малоймовірно	деградація оселищ та зниження біорізноманіття, особливо для водно-болотних угідь втрата сільськогосподарської продукції погіршення якості води у поверхневих джерелах питного водопостачання зростання ризиків пожеж дефіцит водних ресурсів різке зростання навантаження на джерела водних ресурсів погіршення якості атмосферного повітря внаслідок інтенсифікації виділення пилу
Зміна снігового режиму	Ймовірно	зниження врожайності озимих культур у зв'язку з відсутністю снігового покриву
Буревії, суховії, пилові бурі, шторми, сильні вітри, лісові пожежі	Малоймовірно	пошкодження природних екосистем, загибель тварин пошкодження та руйнування майна, будівель та споруд втрата сільськогосподарської продукції ризики травмування та смерті населення погіршення якості атмосферного повітря

Зростання середньорічних температур по Вінницькій області є дуже ймовірним сценарієм. Так, прогнозування змін температури за кліматичною моделлю RCP 4.5 (RCP 4.5) (середній сценарій, вважається найбільш реалістичним, пік емісій парникових газів близько 2040 року, після чого зниження) показує зростання середньорічної температури більше, ніж на 2°C до 2100 року (рис. 9).

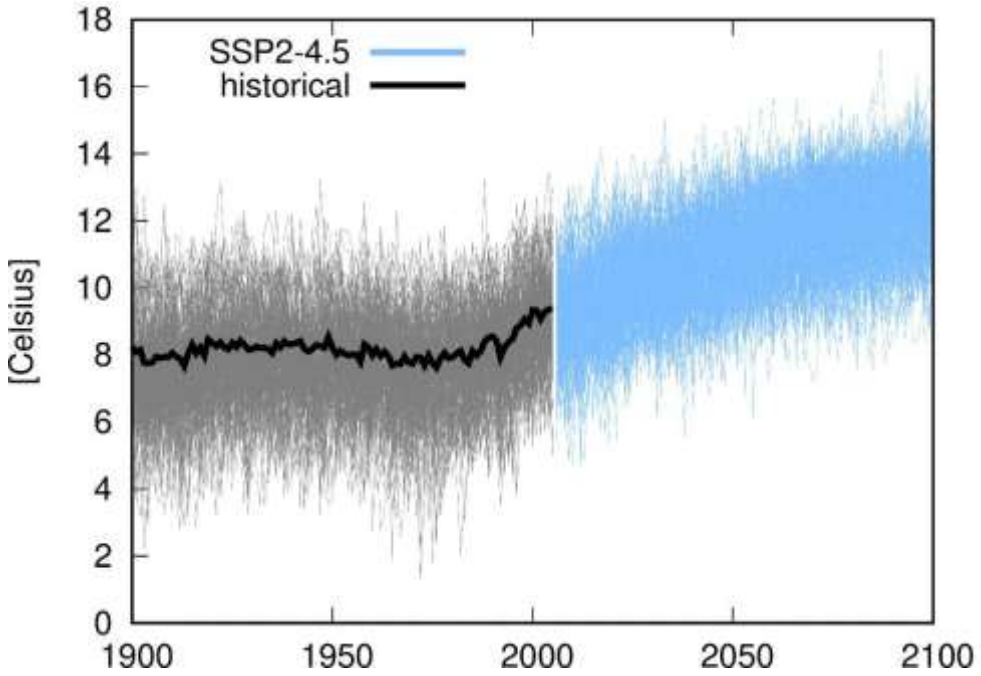

Рисунок 9 – Моделювання зміни температури повітря по Вінницькій області

Натомість, моделювання змін кількості опадів не показує суттєвих змін (рис. 10).

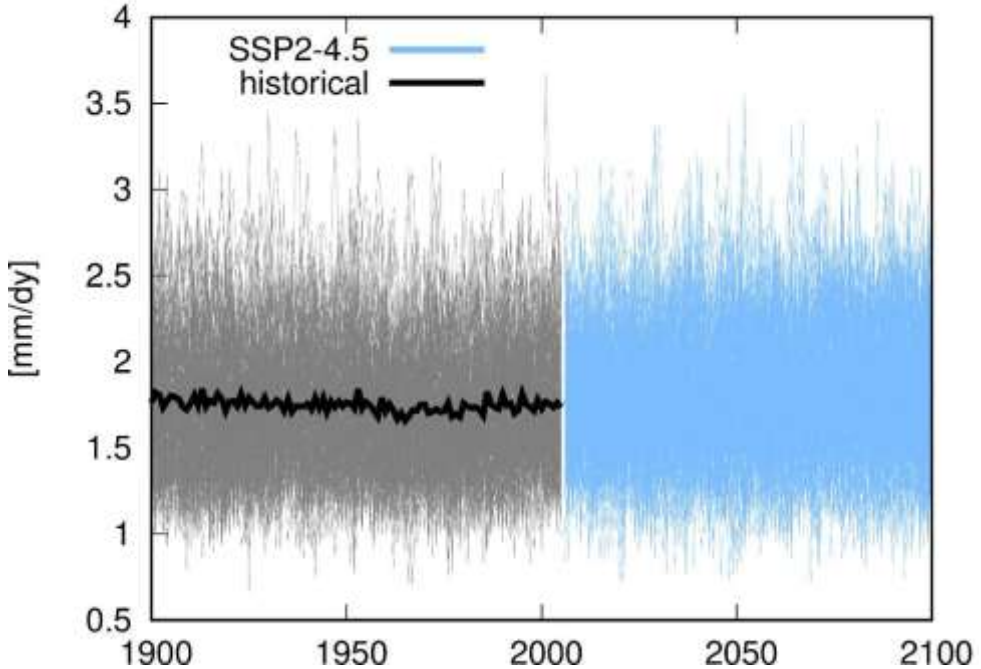

Рисунок 10 – Моделювання зміни кількості опадів по Вінницькій області

Суттєвою є зарегульованість річок на території області, велика кількість водойм, які змінюють швидкість течії річки, створюють застійні зони, в яких накопичуються мул та донні відкладення з забруднюючими речовинами. Внаслідок посилення діяльності агропромислового комплексу поверхневі і

підземні води будуть інтенсивніше забруднюватися мінеральними добривами, пестицидами. Це створюватиме ризики для здоров'я населення області через споживання і використання потенційно забрудненої води. В останні роки постійно зростають показники невідповідності гігієнічним вимогам проб по мікробіологічних показниках. Причиною значної кількості виявлених проб з перевищеним забрудненням стає недостатня кількість опадів на фоні занадто високих температур у поєднанні із органічним забрудненням при неправильному відведенні побутових стічних вод і стоках із фермерських угідь. Відсутність меж прибережних захисних смуг створює умови для незаконного ведення господарської діяльності в ній, самовільного заняття земель водного фонду, використання цих земель не за цільовим призначенням. Внаслідок цього нерідко діяльність суб'єктів господарювання і громадян завдає значні збитки довкіллю, створює умови й сприяє забрудненню поверхневих вод і земель у межах зазначених територій. Якість води за санітарно-бактеріологічними показниками суттєво впливає на захворюваність гепатитом А, холерою, черевним тифом, гострими кишковими інфекціями, в тому числі дизентерією та ін. Серед інфекцій, збудники яких передаються водним шляхом, провідне місце належить гепатиту А.

У зв'язку із відсутністю фінансування не проводяться заходи щодо винесення в натуру прибережно-захисних смуг водних об'єктів. Орієнтовна площа водоохоронних зон у Вінницькій області становить 424,7 тис. га. Наразі площа встановлених на місцевості прибережно-захисних смуг складає лише 3783 га. В окремих громадах ситуація ускладнюється передачею прибережно-захисних смуг під сільгоспугіддя в процесі проведення розпаювання земель.

Протягом останніх років спостерігається збільшення кількості видів рослин і тварин, занесених до «Червоної книги України». Основну загрозу біорізноманіттю становлять діяльність людини та знищення природного середовища існування флори і фауни. Найзначнішим на сьогодні є скорочення ареалів існування живих організмів. До цього призводить знищення природних середовищ існування тварин і місць зростання рослин, їх фрагментації та деградації (включаючи забруднення), у глобальній зміні клімату, екологічно незбалансованій експлуатації, поширенні чужорідних видів, розповсюдженні хвороб та шкідників. Вагомою загрозою для збереження біорізноманіття, а також для окремих видів і навіть цілих екосистем, особливо на територіях природоохоронних об'єктів, є поширення інвазивних видів тварин та риб.

Ділянки розташування існуючих антропогенних об'єктів не відносяться до земель водного фонду, лісогосподарських зон, природо-заповідного, рекреаційного чи оздоровчого призначення.

На території Вінницької області знаходиться 451 об'єкт природно-заповідного фонду (43 – загальнодержавного та 408 - місцевого), загальною площею 67,25 тис. га, що складає 2,29 % території області. При цьому, відповідно до ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування і забудова територій» передбачена організація нових та збереження існуючих об'єктів ПЗФ. Питома вага територій природно-заповідного фонду в межах регіонів в цілому повинна становити від 5 до 20% площі території відповідної адміністративно-

територіальної одиниці в залежності від природно-кліматичних та ландшафтних особливостей. Варто відзначити, що Програмою передбачено збільшення площі природно-заповідного фонду і створення нових об'єктів ПЗФ.

Відповідно до Схеми екомережі області, затвердженої рішенням 10 сесії Вінницької обласної ради 6 скликання від 14.02.2012 року № 282 «Про затвердження регіональної екомережі Вінницької області» на території Вінницької області розташовані визначено 41 ключову територію загальною площею 184050,4 га (7% від території області). Серед них – три національних природних ядра та 38 регіональних центрів біорізноманіття. У межах області виділено 22 сполучні території загальною площею 1522664 га, тобто 57,5% від території області. Серед них 3 національних і 19 регіональних екокоридорів. Буферні території представлені буферними (охоронними) зонами навколо національних природних ядр, регіональних центрів біорізноманіття, національних і регіональних екокоридорів. Їх загальна площа 1194872 га, тобто 45,1% території області. Відновлювані території представлені зонами потенційної ренатуралізації. Виділено 31 таку зону загальною площею 73857,1 га, тобто 2,8% від території області.

З об'єктів Смарагдової мережі на території Вінницької області найбільшими є Національний природний парк «Кармелюкове Поділля» і долина річки Рось (табл. 1). НПП «Кармелюкове Поділля» створений з метою збереження, відтворення та раціонального використання унікальних природних і історико-культурних комплексів Південного Поділля, що мають важливе природоохоронне, наукове, історико-культурне, естетичне, рекреаційне та оздоровче значення. Головними ландшафтними місцевостями території парку є межирічні хвилясті лесові рівнини з середньо-гумусними ґрунтами. Лучні ландшафти збереглися фрагментарно, переважно в межах крутих схилів балок та річкових долин, по окраїнах лісових масивів. Долинні ландшафти характеризуються поєднанням терасових місцевостей з чорноземно-лучними і лучно-чорноземними ґрунтами та заплавних місцевостей з лучними, лучно-болотними ґрунтами, заплавними лісами. Долина річки Рось, яка є однією з найбільших приток Дніпра, характеризується поєднанням типових лісостепових, північних (бореальних) і південних (степових) елементів рослинного покриву з унікальними для Лісостепового Придніпров'я петрофітними та псамофітними комплексами. Ці особливості зумовлюють різноманіття екосистем долини та збереження тут рідкісних видів і оселищ. Так, в межах долини р. Рось поширені занесені до Червоної книги України види рослин і тварин Allium ursinum, Pulsatilla pratensis, Fritillaria meleagris, Daphne cneorum, Platanthera bifolia, Epipactis helleborine, Scopolia camiolica, Granaria frumentum, Lucanus cervus, Haliaeetus albicilla, Haematopus ostralegus, Mustela erminea, Myotis nattereri тощо. Для зазначеного наземного равлика Granaria frumentum в долині р. Рось знаходиться переважна більшість місцезнаходжень, відомих в межах України, тому ця територія має відігравати особливо важливу роль у його збереженні. Багато елементів екосистем смарагдового сайту зустрічаються тут як реліктові або такі, що знаходяться на південній чи північній межі поширення (наприклад,

такі формації рослинності, як Ceratophylleta submersi, Nymphaeeta albae, Stipeta capillatae).

З метою збереження водно-болотних екосистем та видового складу водно-болотних видів птахів рішенням Рамсарського комітету від 04.04.2019 офіційно утворено Рамсарський сайт № 2387 Лядова-Мурафа – водно-болотні угіддя в долині річки Дністер. Загальна площа угідь, що охоплюють території від с. Лядова до м. Ямпіль, складає 5394,28 га. До складу заповідної території з міжнародним статусом ввійшли ботанічний заказник «Лядівський» та частина території регіонального ландшафтного парку «Дністер». Ця частина басейну Дністра є особливо цінною, адже там зустрічаються 205 видів птахів, з яких 113 – гніздиться. 9 видів занесені до Червоної книги Всесвітнього союзу охорони природи, 24 – до Червоної книги України, 57 – до Боннської конвенції про охорону мігруючих видів диких тварин.

Рекомендується ретельно планувати господарську діяльність поблизу вказаних територій і враховувати можливі екологічні ризики. Враховуючи, що Програмою не передбачене створення об’єктів, які можуть суттєво впливати на довкілля, то ризики для елементів природно-заповідного фонду і екологічної/смарагдової мережі відсутні.

Домогосподарства області, які не підключено до централізованого водопостачання, забезпечують власні потреби у воді за рахунок індивідуальних джерел – криниць та свердловин. У багатьох населених пунктах області спостерігається зниження рівня води в криницях та погіршення її якості. Це є прямим наслідком кліматичних змін, надмірного водозабору та забруднення довкілля. Загрозливим є замулення водних ресурсів області – річок, ставків.

Основними чинниками антропогенного впливу на земельні ресурси є високий ступінь розораності сільськогосподарських угідь, складний рельєф, порушення агротехніки вирощування сільськогосподарських культур, відходи та забудова.

Існуюча інфраструктура забезпечує базові потреби області у сфері управління відходами, однак потребує подальшого розвитку для забезпечення ефективного роздільного збору та зменшення навантаження на навколишнє середовище. Побутові відходи вивозяться на сміттєзвалища, які не в повній мірі відповідають екологічним вимогам, тому створюють загрозу впливу на довкілля. Крім того, на території області періодично виникають стихійні сміттєзвалища. Стихійні сміттєзвалища можуть бути потужними осередками забруднення всього навколишнього середовища – атмосфери, гідросфери, ґрунтів. Особливу небезпеку становить утворення фільтрату, який містить багато небезпечних речовин і здатний проникати до підземних вод. У більшості громад Вінницької області побутові відходи на сьогодні не сортуються.

Ще однією екологічною проблемою є те, що деякі громадські і житлові будівлі у населених пунктах області розміщуються в межах санітарно-захисних зон діючих підприємств.

Джерелами потенційного впливу (електромагнітних випромінювань) на навколишнє середовище являються повітряні та кабельні ЛЕП 0,4 кВ і 10 кВ

щодо яких передбачені охоронні зони. Джерелом зовнішнього техногенного акустичного забруднення є автомобільні дороги. При цьому, допустимі рівні звуку для територій, згідно з ДСН 463-2019 «Державні санітарні норми допустимих рівнів шуму в приміщеннях житлових та громадських будинків і на території житлової забудови» знаходяться в межах 35-45 дБА (рекомендації ВООЗ – 45 дБА).

Діючу екологічну загрозу становлять склади непридатних пестицидів, яких у Вінницькій області налічується 116, де накопичено 2949 тонн непридатних пестицидів, в тому числі – 2100 тонн у Джуринському отрутомогильнику. Інших видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку на території Вінницької області, немає. Хімічно небезпечні об'єкти, точкові хімічно небезпечні об'єкти, до зони впливу яких може потрапляти територія області, відсутні.

У Вінницькій області 89 населених пунктів віднесено до зони посиленого радіоекологічного контролю. Площа забруднення радіонуклідами земель становить близько 2 тис. км^2 (7,5% від загальної площі області). З них щільність забруднення від 1 до 5 Кі/км^2 становлять землі площею 1964 км^2 , від 5 до 15 Кі/км^2 – 36 км^2. Серед цих радіоактивних земель площа ріллі становить 973 км^2 із щільністю забруднення 1-5 Кі/км^2, а 5 км^2 – 5-15 Кі/км^2. Близько 40 тис. га сільськогосподарських угідь, забруднення яких цезієм-137 перевищує 1 Кі/км^2, сільськогосподарських угідь щільністю забруднення понад 5 Кі/км^2 в області немає. Щодо забруднення сільськогосподарських угідь стронцієм-90, то близько 13,5 тис. га ґрунтів області мають щільність забруднення понад 0,15 Кі/км^2, решта земель мають забруднення в межах 0,02-0,15 Кі/км^2.

Загроза розвитку екзогенних геологічних процесів існує на значній території області. Загальна кількість зсувів на території Вінницької області станом на 2023 рік становить 339, 17 з них – на забудованій території, площа зсувів – 1654,8 га, зсувами уражено 0,06% території області, в зоні впливу зсувів – 23 господарських об'єкти та 20 % протяжності залізничних шляхів. На території області зсувні процеси найбільш інтенсивно розвинуті в межах Барської, Жмеринської, Крижопільської, Мурованокуриловецької, Могилів-Подільської, Піщанської та Ямпільської громад. За результатами досліджень Подільської ГГП встановлено, що всі обстежені зсуви знаходились в фазі стабілізації. Нових зсувних тіл не виявлено. Крім того, на 11,9 тис. км^2 відбувається розвиток карстових процесів.

5 ЗОБОВ'ЯЗАННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ЗАПОБІГАННЯМ НЕГАТИВНОМУ ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ВСТАНОВЛЕНІ НА МІЖНАРОДНОМУ, ДЕРЖАВНОМУ ТА ІНШИХ РІВНЯХ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ, А ТАКОЖ ШЛЯХИ ВРАХУВАННЯ ТАКИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ

З метою охорони і оздоровлення навколишнього природного середовища та для забезпечення екологічної стійкості території Вінницької області до техногенного навантаження у Програмі економічного і соціального розвитку Вінницької області на 2027 рік рекомендовано виконати ряд планувальних і техногенних заходів. Намічений комплекс заходів повинен реалізовуватись через дію законів України щодо екологічного стану та санітарно-епідеміологічного контролю території місцевого самоврядування.

Загальні зобов'язання:

1) пріоритетність вимог екологічної безпеки, обов'язковість додержання екологічних стандартів, нормативів;

2) гарантування екологічно безпечного середовища для життя, праці та здоров'я населення при реалізації Програми;

3) забезпечення контролю впливу господарської та іншої діяльності на довкілля шляхом здійснення моніторингу наслідків виконання ДДП для довкілля, у тому числі для здоров'я населення (передбачений розділом 9 даного звіту);

4) проектне спрямування на збереження просторової та видової різноманітності й цілісності природних об'єктів і комплексів;

5) вирішення питань охорони довкілля та використання природних ресурсів з урахуванням ступеня антропогенної зміненості територій, сукупної дії факторів, що негативно впливають на екологічну обстановку території області;

6) забезпечення загальної доступності матеріалів Програми відповідно до вимог ЗУ «Про доступ до публічної інформації» шляхом надання їх за запитом на інформацію, оприлюднення на офіційному веб-сайті замовника ДДП, що розкриває питання щодо гласності і демократизму при прийнятті рішень, реалізація яких впливає на стан довкілля, формування у населення екологічного світогляду.

Зобов'язаннями, сформованими на державному рівні, у сфері охорони довкілля є дотримання:

- санітарно-захисних зон об'єктів, які є джерелами викидів/скидів забруднювальних речовин;
- охоронних зон інженерних мереж та споруд;
- прибережних захисних смуг водойм і водотоків.

На місцевому рівні має бути передбачена розробка таких документів:

- оцінка впливу на довкілля для проектних виробничих об’єктів та територій, в складі яких визначені об’єкти, що підлягають ОВД (у відповідності до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»);
- отримання інтегрованих довкіллєвих дозволів для об’єктів, які здійснюють викиди / скиди забруднювальних речовин;
- проведення стратегічної екологічної оцінки для проектів Документів державного планування.

5.1 Зобов’язання щодо запобігання погіршенню санітарно-епідеміологічних умов території житлової забудови

При плануванні житлово-громадських об'єктів необхідно врахувати, що їх розміщення не допускається:

- у першому поясі зони санітарної охорони джерел водопостачання;
- на ландшафтно-рекреаційних територіях, якщо заплановані об'єкти не призначені для відпочинку та спорту;
- у водоохоронних зонах річок та інших поверхневих водоймищ;
- обладнання внутрішньобудинкової каналізації з відведенням побутових стоків у вигріб (необхідно забезпечити каналізування всіх нових житлово-громадських об'єктів).

Для всіх діючих і проектних об'єктів необхідно забезпечити дотримання достатніх санітарно-захисних зон. Контроль за додержанням режиму використання прибережних захисних смуг повинен здійснюватися відповідно до Водного Кодексу України.

Для запобігання погіршення санітарно-епідеміологічних умов території житлової забудови пропонується:

- дотримання нормативних вимог щодо режиму використання територій в СЗЗ;
- встановлення проектних, дотримання нормативних вимог і режимів використання територій ПЗС водних об’єктів;
- інженерний захист, інженерна підготовка території населених пунктів області;
- 100 % охоплення населених пунктів області системою санітарного очищення;
- озеленення території.

5.2 Зобов’язання щодо охорони атмосферного повітря

- застосування нових технологій та обладнання, у тому числі очисного устаткування, для існуючих та проектних об’єктів, що дозволить зменшити шкідливий вплив на навколишнє середовище;
- інтенсивне озеленення та упорядкування санітарно-захисних зон (між джерелами викиду та житловою забудовою);
- озеленення території;

- захист від шуму та загазованості житлових територій за рахунок створення зелених насаджень вздовж вулиць і доріг;
- проведення реконструкції об'єктів шляхом впровадження новітніх енергоефективних технологій з енергозбереження;
- покращення дорожнього покриття;
- здійснення постійного моніторингу за джерелами викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

5.3 Зобов'язання щодо охорони водного басейну

- дотримання обмежень господарської діяльності в межах ПЗС;
- встановлення заборони щодо провадження господарської діяльності в межах ПЗС, здійснення заходів щодо інженерного захисту території із залісненням, розчищенням берегів із поглибленням дна.
- розширення мережі централізованого каналізування населених пунктів області;
- виконання комплексу заходів з інженерної підготовки при освоєнні територій, що зазнають впливу несприятливих природних процесів: регулювання поверхневого стоку влаштування водовідвідних лотків і каналів;
- встановлення водоохоронних зон і прибережних захисних смуг.

5.4 Зобов'язання щодо охорони ґрунтів

- не допускати використання земельних ресурсів (наприклад, під сільськогосподарські угіддя), на яких розташовуються особливо цінні ґрунти;
- для забезпечення санітарного благополуччя при управлінні відходами необхідно оптимізувати схему санітарного очищення для населених пунктів, які її мають, та розробити – для яких така схема відсутня;
- 100% охоплення території планово-подвірним санітарним очищенням, реалізація програми роздільного збору побутових відходів, що дозволить суттєво зменшити обсяг вивезення побутових відходів;
- ліквідація несанкціонованих звалищ відходів;
- рекультивація порушених та відпрацьованих земель, їх консервація, в т.ч. шляхом залуження та заліснення;
- здійснення протиерозійних заходів.

5.5 Зобов'язання щодо охорони об'єктів і територій природно-заповідного фонду

- не допускати на землях ПЗФ діяльність, яка негативно впливає або може негативно впливати на стан природних комплексів та об'єктів чи перешкоджає їх використанню за цільовим призначенням;
- встановити в натурі межі територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
- території, що резервуються з метою наступного заповідання, повинні залишатися у віданні їх землевласників та землекористувачів і використовуватися за цільовим призначенням із додержанням особливих вимог охорони навколишнього природного середовища та обмежень, що визначаються рішенням про резервування;
- проводити систематичні спостереження за станом заповідних природних комплексів та об'єктів;
- здійснювати рекреаційно-туристичну діяльність на об'єктах природно-заповідного фонду з урахуванням вільного доступу до них осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення;
- обґрунтувати розроблення місцевої схеми формування екомережі;
- враховувати необхідність забезпечення збереження у довгостроковій перспективі природних оселищ та видів природної фауни і флори, що підлягають особливій охороні в Європі.

5.6 Зобов'язання щодо фізичних факторів впливу на навколишнє середовище (шум та електромагнітне випромінювання)

Забезпечення нормативного санітарно-гігієнічного стану територій, прилеглих до вулиць і доріг області, забезпечується дотриманням нормативної санітарно-гігієнічної відстані до об'єктів житлової забудови, дотриманням параметрів поперечного профілю в межах червоних ліній та за рахунок створення придорожніх захисних зелених насаджень і дотримання правил землекористування, а також застосування будівельно-акустичних засобів захисту від шуму (будівництво шумозахисних екранів, забезпечення необхідної звукоізоляції зовнішніх огороджувальних конструкцій будинків).

Об'єкти, що є джерелами електромагнітного випромінювання, підлягають нагляду органами санітарного контролю щодо їх розміщення та експлуатації, а також щодо захисту населення від впливу цього фактору.

5.7 Ландшафтно-планувальні зобов'язання

Формування планувальної структури з урахуванням особливостей ландшафту:

- поліпшення стану і збереження існуючих, а також створення нових зелених насаджень;

– проведення інвентаризації системи зелених насаджень у відповідності з вимогами п. 6.8 «Правил утримання зелених насаджень міст та інших населених пунктів»;

– утримання зелених насаджень в здоровому, упорядкованому стані;

– організація природоохоронних територій в параметрах прибережної захисної смуги водних об’єктів, а також територіями інших зелених насаджень загального користування;

– встановлення заборони щодо провадження господарської діяльності в межах ПЗС, здійснення заходів щодо інженерного захисту території із залісненням, розчищенням берегів із поглибленням дна;

– формування охоронних зон навколо об’єктів інженерного призначення та інженерних мереж;

– формування зон обмеження забудови;

– формування вулично-дорожньої мережі із червоними лініями та лініями регулювання забудови;

– при плануванні туристичних зон враховувати вимоги ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування і забудова територій», зокрема максимальне рекреаційне навантаження на природний ландшафт зон короткочасного відпочинку.

5.8 Зобов’язання щодо боротьби зі змінами клімату

В рамках боротьби зі змінами клімату в Програмі економічного і соціального розвитку Вінницької області на 2027 рік передбачена реалізація заходів з енергозбереження, розвиток відновлювальних джерел енергії, підтримка проєктів з модернізації, реконструкції та енергоефективної трансформації діючих виробництв, сприяння розвитку розподіленої генерації тощо (Пріоритет 1. Промислове виробництва як основа економічного зростання регіону і Пріоритет 3. Впровадження сучасних енерго- та ресурсозберігаючих технологій в системі життєзабезпечення населених пунктів. Забезпечення ефективного функціонування енергетичної інфраструктури Цілі 3 «Забезпечення економічної стійкості та конкурентоспроможності регіону»). Крім того, вона повинна також включати такі заходи:

- подальше впровадження роздільного збирання побутових відходів;

- застосування енергозберігаючих та кліматично-нейтральних технологій при будівництві (реконструкції) об’єктів;

- застосування ефективних очисних систем на джерелах викидів забруднювальних речовин у повітря;

- оптимізація дорожнього руху з метою зменшення викидів парникових газів;

- збільшення поглинання вуглецю завдяки озелененню території.

5.9 Зобов’язання відповідно до державних і міжнародних програм

Цілі Програми економічного і соціального розвитку Вінницької області на 2027 рік, в цілому, відповідають зобов’язанням відповідно до стратегічних цілей Основних засад (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року, Державної стратегії управління лісами України на період до 2035 року. Це, зокрема, стосується Пріоритетів Програми: Пріоритет 3. Впровадження сучасних енерго- та ресурсозберігаючих технологій в системі життєзабезпечення населених пунктів, Пріоритет 6. Забезпечення належного функціонування, відновлення та розвитку транспортної інфраструктури (Ціль 3 «Забезпечення економічної стійкості та конкурентоспроможності регіону»), Пріоритет 7. Якісна питна вода. Підвищення доступності послуг з водопостачання та водовідведення, Пріоритет 8. Зміцнення екологічної безпеки у сфері охорони довкілля. Формування ефективної системи управління відходами, Пріоритет 9. Збереження та відновлення природних екосистем (Ціль 5 «Стійкий просторовий та інформаційний розвиток через модернізацію інфраструктури, цифровізацію, екологічну безпеку та громадську участь»). Вказані пріоритети містять, в тому числі заходи по пом'якшенню наслідків зміни клімату шляхом скорочення викидів (через реалізацію заходів з енергозбереження на об’єктах спільної комунальної власності, розроблення та впровадження проєктів модернізації об’єктів критичної інфраструктури з використанням сучасних технологій, високоефективного обладнання, систем автоматизації та диспетчеризації подальше впровадження заходів дооснащення та переоснащення котелень бюджетних та комунальних установ, а також підприємств теплокомуненерго з газового на альтернативний вид палива, проєктів з енергозбереження в системах життєзабезпечення населення, розвиток генерації сонячної електроенергії, модернізацію систем зовнішнього освітлення та світлофорних об’єктів в населених пунктах із запровадженням енергозберігаючих технологій та використанням сонячних панелей, заходів державного нагляду за станом атмосферного повітря), збільшення поглинання парникових газів (через передачу самозаліснених земельних ділянок комунальної власності державним та комунальним лісогосподарським підприємствам для подальшого заліснення), та охорону та відновлення водних об’єктів (реалізація проектів з будівництва/реконструкції водопровідних мереж та мереж водовідведення; моніторинг вод та ґрунтів Басейнового управління Південного Бугу щодо показників стану якості поверхневих вод в районі питних водозаборів Вінниччини), що відповідає міжнародним зобов’язанням України відповідно до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, Паризької угоди, Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року, Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року.

В рамках Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їх державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію) наша держава

також взяла на себе відповідні зобов’язання. Зокрема, у главі 6 «Навколишнє середовище» Розділу V «Економічне та галузеве співробітництво» Україна обіцяла дотримуватись загальноєвропейських заходів з забезпечення екологічної безпеки та охорони довкілля. Дана угода передбачає збереження, захист, поліпшення і відтворення якості навколишнього середовища, захист громадського здоров'я, розсудливе та раціональне використання природних ресурсів та заохочення заходів на міжнародному рівні, спрямованих на вирішення регіональних і глобальних проблем навколишнього середовища.

Юридичні засади поводження з водними ресурсами визначаються Водним кодексом України (№ 214/95-ВР від 06.06.95) та іншими законодавчими актами, що були розроблені для забезпечення збереження, збалансованого й науково обґрунтованого використання та відновлення водних ресурсів, захисту водних ресурсів від забруднення, зараження й виснаження, запобігання та пом’якшення негативного впливу, покращення екологічного стану водних об’єктів і захисту прав водокористувачів.

Правові засади у сфері управління відходами забезпечуються Законом України «Про управління відходами», Національною стратегією управління відходами в Україні до 2030 року, Національним планом управління відходами до 2033 року та іншими законодавчими актами, що були розроблені для регулювання діяльності з метою уникнення чи мінімізації утворення відходів, зберігання й поводження з ними, запобігання та зменшення негативних наслідків для довкілля і здоров’я людини.

Крім того, у Національній економічній стратегії на період до 2030 року йдеться про необхідність досягнення кліматичної нейтральності (для економіки в цілому) до 2060 року.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.07.2021 № 868-р схвалено Оновлений національно визначений внесок України до Паризької угоди, яким виходячи з географічних, економічних та соціальних обставин, Україна взяла на себе зобов’язання досягти цілі щодо скорочення викидів парникових газів на 65% у 2030 році від рівня 1990 року, що створить умови досягнення кліматичної нейтральності не пізніше 2060 року, як це зазначено в Національній економічній стратегії на період до 2030 року, затвердженій постановою Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 року № 179.

Також Кабінет Міністрів України своїм розпорядженням від 04.08.2021 №907-р схвалив Стратегію енергетичної безпеки. Стратегією передбачено реалізація завдань стратегічної цілі 5. Екологічно прийнятний вплив енергетики на навколишнє природне середовище.

Відповідно до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки пріоритетами регіонального розвитку на період до 2027 року є, серед іншого, відновлення та розвиток інфраструктури, зокрема інфраструктури електронних комунікаційних мереж на принципах прозорості, підзвітності, сталості, інклюзивності, енергоефективності, адаптації до зміни клімату, захищеності та стійкості до безпекових загроз та економічної доцільності.

Серед інших документів загальнодержавного рівня, а також міжнародних угод, стороною яких є Україна, та якими встановлюються зобов'язання та заходи у сфері охорони довкілля та сталого використання природних ресурсів:

на загальнодержавному рівні:

− Національний план дій щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням (розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.03.2016 № 271-р;

− Стратегія формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.05.2024 № 483-р);

− Водна стратегія України на період до 2050 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.12.2022 № 1134-р);

– Національний план дій щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням (розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.03.2016 № 271-р.).

на міжнародному рівні:

− Директива № 2003/4/ЄС про доступ громадськості до екологічної інформації та про скасування Директиви № 90/313/ЄС;

− Директива № 2003/35/ЄС про забезпечення участі громадськості у підготовці окремих планів та програм, що стосуються навколишнього природного середовища;

− Директива № 2003/87/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 13 жовтня 2003 року про встановлення схеми торгівлі викидами парникових газів у рамках Співтовариства та внесення змін і доповнень до Директиви Ради 96/61/ЄС із змінами і доповненнями, внесеними Директивою 2004/101/ЄС;

− Директива № 2008/50/ЄС про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи;

− Рамкова директива № 2008/98/ЄС Європейського парламенту та Ради від 19 листопада 2008р. «Про відходи та скасування деяких Директив»;

− Директива Ради № 1999/31/ЄС від 26 квітня 1999 року «Про захоронення відходів»;

− Директива № 98/83/ЄС про якість води, призначеної для споживання людиною, зі змінами і доповненнями, внесеними Регламентом (ЄС) № 1882/2003 і Регламентом (ЄС) 596/2009;

− Директива № 2010/75/ЄС про промислові викиди;

− Конвенція про біологічне різноманіття, підписана 11 червня 1992 року у м. Ріо-де-Жанейро (Бразилія) і ратифікована Верховною радою України 29 листопада 1994 року);

− Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення головним чином як середовище існування водоплавних птахів (Рамсарська конвенція, м. Рамсар, Іран, 1971 рік);

– Роттердамська конвенція про процедуру Попередньої обґрунтованої згоди відносно окремих небезпечних хімічних речовин та пестицидів у міжнародній торгівлі.

Таким чином, зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються документа державного планування.

5.10 Зобов'язання відповідно до регіональних і місцевих програм

Відповідно до Регіонального плану управління відходами Вінницької області до 2030 року територія Вінницької області поділена на 6 кластерів, де мають функціонувати відповідні регіональні полігони побутових відходів. Також, згідно вказаного Плану, для окремих міст заплановано створення пунктів роздільного збирання побутових відходів, об'єктів централізованого біологічного оброблення біовідходів або пунктів підготування вторинної сировини. Це потрібно враховувати при плануванні заходів вивезення відходів, їх сортування і можливої переробки.

Також ряд зобов'язань передбачені різними регіональними програмами. Зокрема, громади Вінницької області повинні:

- підтримувати впровадження відновлювальної енергетики;
- проводити заходи щодо знешкодження непридатних та заборонених пестицидів та агрохімікатів (Регіональна екологічна бюджетна програма на 2019-2023 роки (продовжено на 2026-2030 роки));
- розбудовувати та модернізувати інфраструктуру управління відходами, формування культури поводження з відходами (Регіональна екологічна бюджетна програма на 2019-2023 роки (продовжено на 2026-2030 роки));
- розширювати площу природно-заповідного фонду (Регіональна екологічна бюджетна програма на 2019-2023 роки (продовжено на 2026-2030 роки));
- зберігати природне, біологічне та ландшафтне різноманіття, у т. ч. елементи Смарагдової мережі (Регіональна екологічна бюджетна програма на 2019-2023 роки (продовжено на 2026-2030 роки));
- популяризувати природне та біологічне різноманіття регіону (у т. ч. через розвиток зеленого туризму) (Регіональна екологічна бюджетна програма на 2019-2023 роки (продовжено на 2026-2030 роки));
- реконструювати очисні споруди та системи водовідведення (Регіональна екологічна бюджетна програма на 2019-2023 роки (продовжено на 2026-2030 роки), План управління річковим басейном Дніпра на 2025 – 2030 роки, План управління річковим басейном

Дністра на 2025 – 2030 роки, План управління річковим басейном Південного Бугу на 2025 – 2030 роки);

- підвищувати екологічну свідомість населення та суб’єктів господарювання у сфері охорони та використання водних об’єктів (Регіональна екологічна бюджетна програма на 2019-2023 роки (продовжено на 2026-2030 роки)).

6 ОПИС НАСЛІДКІВ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ВТОРИННИХ, КУМУЛЯТИВНИХ, СИНЕРГІЧНИХ, КОРОТКО-, СЕРЕДНЬО- ТА ДОВГОСТРОКОВИХ (1, 3- 5 ТА 10-15 РОКІВ ВІДПОВІДНО, А ЗА НЕОБХІДНОСТІ - 50-100 РОКІВ), ПОСТІЙНИХ І ТИМЧАСОВИХ, ПОЗИТИВНИХ І НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ

На території Вінницької області, окрім Ладижинської ТЕС, великі підприємства-забруднювачі відсутні. При дотриманні та виконанні всіх передбачених комплексних захисних і охоронних заходів, що відповідають діючим нормативним вимогам, можливість виникнення кумулятивного впливу, який супроводжуються негативними екологічними наслідками та понаднормативними викидами / скидами забруднювальних речовин, не передбачається.

Змін клімату і мікроклімату в результаті планованої діяльності не очікується, оскільки в результаті реалізації Програми будуть відсутні значні виділення теплоти та парникових газів, не будуть збільшуватись споживання енергії, викиди CO_2 та CH_4 від операцій управління відходами, а цілі направлені на покращення екологічної ситуації. Особливості кліматичних умов, які сприяють зростанню інтенсивності впливів планованої діяльності на навколишнє середовище, відсутні. Підвищення вразливості території до зміни клімату в цілому та втрати її адаптаційного потенціалу не передбачається. Хоча існують певні ризики через використання земельних ресурсів та зміну типів землекористування, що може впливати на здатність земель до поглинання вуглецю з атмосфери.

Для геологічного середовища основним наслідком реалізації Програми є порушення надр при будівництві (реконструкції) будівель, а також при прокладанні інженерних мереж водопостачання і водовідведення.

Наслідки реалізації Програми для ґрунтів включають порушення при прокладанні інженерних мереж водопостачання/водовідведення і створенні дорожньої інфраструктури (короткострокові, незначні), а також потенційний розвиток ерозійних процесів при інтенсивному веденні сільського господарства (середньостроковий).

Наслідки для рослинного і тваринного світу, в тому числі на природно-заповідних територіях і територіях Смарагдової мережі, є, здебільшого короткостроковими – часткове знищення рослинності і пошкодження місць проживання тварин і птахів можливе на ділянках проведення будівельних робіт. При дотриманні охоронних зон природно-заповідних територій наслідків для них не очікується.

Для повітряного середовища основним наслідком буде збільшення кількості викидів забруднювальних речовин пересувними джерелами. Разом з тим, очікуються позитивні наслідки для повітря у вигляді зменшення його забруднення при реалізації запланованих заходів з енергоефективності та використання альтернативних джерел енергії.

Наслідки реалізації Програми для водного середовища, в тому числі водних об'єктів Смарагдової мережі включають потенційне виснаження водних ресурсів громад області і певне забруднення підземних і поверхневих вод як результат сільськогосподарської діяльності та неефективного очищення промислових і побутових стічних вод. В той же час, Програмою заплановані заходи з моніторингу показників якості поверхневих вод, що матиме позитивний вплив на їх стан.

Для населення основними наслідками будуть зростання обсягів промислових і побутових відходів. Однак, Програмою передбачене впровадження системи роздільного збору ресурсоцінних відходів, що матиме позитивні наслідки для здоров'я населення.

Наслідків для об'єктів історико-культурної спадщини не передбачається, оскільки при реалізації Програми будуть враховані обмеження по використанню територій, на яких знаходяться такі об'єкти.

Потужний потенціал озеленених територій в межах Вінницької області, дотримання упорядкування цих територій є компенсаційним заходом щодо наслідків будь-яких впливів на навколишнє середовище.

Синергічні наслідки – сумарний ефект, який полягає у тому, що при взаємодії 2-х або більше факторів їх дія суттєво переважає дію кожного окремо компоненту. На території Вінницької області є об'єкти, які можуть створювати потенційні синергічні наслідки разом із плановаными об'єктами (див. п. 2.12). При освоєнні нових територій, проєктуванні нових об'єктів необхідно враховувати можливу кумулятивну та сумісну (синергічну) дію забруднювальних речовин у викидах всіх джерел.

Короткострокові наслідки при реалізації Програми можливі в результаті будівництва різних об'єктів комунальної, соціальної, інженерної та транспортної інфраструктури, промисловості (утворення відходів, викиди шкідливих речовин, утворення стічних вод, видалення зелених насаджень, зняття верхнього шару ґрунту, тощо). При виконанні підготовчих будівельних робіт на проектних об'єктах планованої діяльності вплив на навколишнє середовище на атмосферне повітря матиме короткочасний та локальний характер (тимчасові наслідки для довкілля), викиди здійснюватимуться при роботі ДВЗ будівельних машин та механізмів, при здійсненні зварювальних робіт, земельних робіт, при фарбуванні металевих поверхонь. Проте всі ці впливи відносяться до тимчасових і не стануть причиною суттєвого довгострокового погіршення екологічної рівноваги.

Середньострокові наслідки для довкілля можливі при інтенсивному освоєнні земельних угідь сільськогосподарськими підприємствами (погіршення якості і забруднення ґрунтів). Однак, передбачається, що заходи запобігання, які заплановані цим Звітом із СЕО, допоможуть мінімізувати потенційні наслідки для довкілля.

До довгострокових наслідків відноситься закономірні зміни стану повітря, що відбуватимуться під впливом викидів в атмосферу від окремих промислових підприємств (див. п. 2.5) та ДВЗ автотранспорту.

У підсумку, у середньо- та довгостроковій перспективі реалізація Програми економічного і соціального розвитку Вінницької області на 2027 рік не повинна мати негативного впливу на довкілля, в тому числі здоров’я населення. Проте під час виконання окремих завдань можуть мати місце тимчасові короткотермінові негативні впливи на довкілля.

7. ЗАХОДИ, ЩО ПЕРЕДБАЧАЄТЬСЯ ВЖИТИ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ, ЗМЕНШЕННЯ ТА ПОМ'ЯКШЕННЯ НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ

На всіх етапах реалізації Програми заплановані рішення здійснюватимуться у відповідності до норм і правил охорони навколишнього середовища і вимог екологічної безпеки, в тому числі Законів України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», «Про охорону атмосферного повітря», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про природно-заповідний фонд України», «Про стратегічну екологічну оцінку», «Про систему громадського здоров'я», «Про затвердження державних санітарних норм і правил», Водного кодексу України, Земельного кодексу України та інших законів, постанов та наказів.

Заходи щодо запобігання погіршення санітарно-епідеміологічних умов проживання населення

- рекомендується під час будівництва нових об'єктів чи реконструкції існуючих застосовувати енергоефективні методи просторового планування та будівництва: використання альтернативних джерел енергетики; збільшення терміну експлуатації будівель шляхом застосування новітніх технологій будівництва та матеріалів; будівництво будівель, що задовольняють критеріям систем екологічної сертифікації міжнародного зразка (одні з критеріїв – можливість розібрати, повторно використати та безпечно утилізувати матеріали будівлі, що підлягає знесенню);
- необхідне упорядкування системи існуючих санітарно-захисних зон промислово-комунальних об'єктів, нормативні параметри санітарно-захисних зон яких не витримуються: або шляхом впровадження новітніх технологій з очищення викидів, або методом їх зменшення до мінімально-можливих розмірів, у деяких випадках, при ефективному впровадженні інженерних заходів, до зовнішніх меж виробничих територій. Рекомендується органам виконавчої влади і місцевого самоврядування визначити своїм розпорядженням порядок розробки і погодження проектів скорочення санітарно-захисних зон;
- дотримання параметрів планувальних обмежень при реалізації завдань Програми: розробка проектів організації санітарно-захисних зон при будівництві нових (реконструкції існуючих) виробничо-комунальних підприємств з урахуванням наявного територіального резерву;
- здійснення соціально-економічних та екологічних заходів з покращення мікроклімату, санітарного очищення, раціонального використання, належного утримання та охорони, забезпечення належного санітарного стану та благоустрою об'єктів, проваджуються відповідно до Закону України «Про благоустрій населених пунктів».

Заходи щодо охорони атмосферного повітря

- здійснення постійного моніторингу за джерелами викидів забруднювальних речовин в атмосферне повітря;
- запобігання та недопущення перевищення встановлених санітарними нормами рівнів впливу фізичних та біологічних факторів на середовище життєдіяльності людини;
- максимальне збереження зелених насаджень;
- модернізація котелень та систем опалення;
- розроблення спеціальних заходів щодо охорони атмосферного повітря на випадок виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру;
- застосування нових, енергоефективних технологій та обладнання, що дозволить мінімізувати шкідливий вплив на довкілля.

Заходи з охорони водних ресурсів

- дотримання режиму обмеженої господарської діяльності на земельних ділянках прибережних захисних смуг водних об'єктів та регулювання режиму господарської діяльності на земельних ділянках водоохоронних зон водних об'єктів;
- будівництво і реконструкція існуючих мереж водопостачання та водовідведення;
- будівництво та модернізація очисних споруд;
- запобігання виникненню аварійних ситуацій на водопроводах і очисних спорудах;
- здійснення постійного моніторингу за джерелами скидів забруднювальних речовин у водні об'єкти (місце скидання стічних вод повинне знаходитися нижче межі населеного пункту за течією водотоку);
- моніторинг якості поверхневих вод;
- проведення заходів з очищення та догляду за річками, ставками, прибережними зонами;
- зменшення впливу інфраструктурних проектів на стан вод;
- впорядкування та відновлення витоків річок.

Заходи з охорони ґрунтів

- правильне зняття та збереження родючого шару ґрунту, а також якісне відновлення покриття після прокладання мереж водопостачання і водовідведення, своєчасний ремонт та контроль за станом мережі;
- виявлення та ліквідація існуючих несанкціонованих сміттєзвалищ;
- організація роздільного збору побутових відходів;
- проведення заходів щодо відновлення або рекультивації забруднених земельних ділянок.

Заходи з охорони геологічного середовища

- дотримання вимог при прокладанні інженерних мереж, проведенні будівельних робіт;

- запобігання забрудненню підземних вод.

Заходи з охорони рослин і тварин, а також природно-заповідних об'єктів

- ретельне планування прокладання водопровідних мереж (вибір траси, що оминає цінні екосистеми), своєчасне відновлення порушеного рослинного покриву;
- збільшення площі природно-заповідного фонду і створення нових об'єктів ПЗФ;
- сприяння охороні природно-заповідних об'єктів та обмеження господарської діяльності на їх території;
- обмеження господарської діяльності на територіях Смарагдової мережі.

Ландшафтно-планувальні заходи

- при будівництві об'єктів здійснити благоустрій території з відновленням рослинного покриву після завершення будівельних робіт;
- розвиток та збереження зелених насаджень загального користування: створення парків, скверів у місцях нового житлового будівництва та на вільних територіях у межах сформованої забудови;
- створення та підтримка зелених насаджень спеціального призначення: розвиток мережі озеленених зон уздовж автодоріг з урахуванням рівнів інтенсивності автомобільного руху.

Заходи у сфері пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до неї

- оптимізація дорожнього руху з метою зменшення викидів парникових газів;
- утеплення фасадів, дахів та підвалів громадських будівель, заміна старих вікон і дверей на енергоощадні конструкції;
- впровадження роздільного збирання побутових відходів;
- застосування енергозберігаючих та кліматично-нейтральних технологій при будівництві (реконструкції) об'єктів;
- впровадження енергоефективного освітлення вулиць;
- підтримка використання альтернативних джерел енергії;
- озеленення та благоустрій у населених пунктах області.

Заходи з охорони історико-культурної спадщини

- забезпечення захисту об'єктів історико-культурної спадщини від загрози знищення, руйнування або пошкодження.

8 ОБҐРУНТУВАННЯ ВИБОРУ ВИПРАВДАНИХ АЛЬТЕРНАТИВ, ЩО РОЗГЛЯДАЛИСЯ, ОПИС СПОСОБУ, В ЯКИЙ ЗДІЙСНЮВАЛАСЯ СТРАТЕГІЧНА ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА, У ТОМУ ЧИСЛІ БУДЬ-ЯКІ УСКЛАДНЕННЯ (НЕДОСТАТНІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ ТА ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ТАКОЇ ОЦІНКИ)

Під час підготовки звіту стратегічної екологічної оцінки визначено доцільність і прийнятність планової діяльності і обґрунтування економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів щодо забезпечення безпеки навколишнього природного середовища, а також оцінено вплив на навколишнє середовище в період будівництва та експлуатації будівель і споруд, надано прогноз впливу на навколишнє середовище, виходячи із особливостей планової діяльності з урахуванням природних, соціальних та техногенних умов.

Були проаналізовані такі альтернативи та їх можливий вплив на навколишнє середовище:

- Нульовий сценарій;
- Оптимістичний сценарій;
- Песимістичний сценарій.

1. У варіанті нульової альтернативи розглядався гіпотетичний сценарій, за яким Програма економічного і соціального розвитку Вінницької області на 2027 рік не розробляється і не затверджується. Цей сценарій можна трактувати як продовження поточних (частково незадовільних) екологічних тенденцій, описаних у розділах 2, 3 та 4 цього звіту. Отже, за результатами аналізу визначено, що в рамках Нульового сценарію подальший сталий розвиток Вінницької області є дещо ускладненим, і ця альтернатива призводить до погіршення екологічної ситуації території, неефективного використання природних ресурсів, тощо. Крім того, за такого розвитку подій вплив господарської діяльності на території Вінницької області на зміни клімату буде посилюватись.

2. Оптимістичний сценарій передбачає швидке завершення адміністративно-територіальної реформи та регіональний розвиток, у тому числі розвиток людських ресурсів, створення нових високотехнологічних наукомістких та інноваційних підприємств як в промисловому, так і в аграрному секторах економіки. Цей сценарій передбачає використання більшості можливостей та усіх сильних сторін Вінницької області.

3. Песимістичний сценарій розвитку області пов’язаний із досить ймовірним збереженням, «консервацією» нинішнього стану виробництва регіону. Цей варіант виходить з того, що зміни у економічній політиці практично не відбуватимуться і продовжуватиметься повільний процес структурних трансформацій промислового виробництва.

Порівняння альтернатив показало перевагу альтернативи «Оптимістичний сценарій», як варіант, що сприяє територіальному розвитку області згідно

підходів збалансованого розвитку, визначає комплекс заходів для забезпечення природоохоронного законодавства.

Основні методи щодо здійснення стратегічної екологічної оцінки:

1) аналіз проекту Програми щодо існуючої екологічної ситуації, а саме:

- здійснено аналіз на регіональному та місцевому рівнях природних умов території області, включаючи характеристику поверхневих водних систем, ландшафтів (рельєф, родючі ґрунти, рослинність та ін.), гідрогеологічні особливості території та інших компонентів природного середовища;

- розглянуто природні ресурси з обмеженим режимом їх використання, в тому числі водоспоживання та водовідведення, забруднення атмосферного повітря;

- оцінено можливі зміни в природних та антропогенних екосистемах;

- проаналізовано екологічні проблеми, які наявні чи можуть виникнути в результаті реалізації Програми.

2) консультації з громадськістю щодо екологічних цілей;

3) розглянуто способи пом’якшення наслідків;

4) особи, які приймають рішення, ознайомлені з можливими наслідками здійснення запланованої діяльності;

5) проведено громадське обговорення у процесі розробки проекту Програми.

В ході проведення СЕО проведено оцінку факторів ризику і потенційного впливу на стан довкілля, враховано екологічні завдання місцевого рівня в інтересах ефективного та сталого розвитку області та підвищення якості життя населення.

Для здійснення СЕО був обраний метод експертних оцінок, суть якого полягає у визначені майбутнього на основі думок кваліфікованих спеціалістів-експертів, та метод екстраполяції, оскільки цей метод полягає в перенесенні встановленого характеру розвитку певної території чи процесу в майбутнє і ґрунтується на вивченні кількісних і якісних параметрів досліджуваного об'єкта за попередні роки, з подальшим логічним продовженням, окресленням тенденцій його розвитку. В процесі аналізу стану навколишнього середовища були використані статистичні дані та офіційні дані міських та обласних органів виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища та реалізують державну політику у сфері охорони здоров’я. Окрім того, були проаналізовані доступні дані моніторингових спостережень, що здійснюються в рамках програм державного моніторингу навколишнього середовища на регіональному та місцевому рівні.

При підготовці Звіту із стратегічної екологічної оцінки були виявлені такі труднощі:

- відсутність у відкритому доступі даних щодо обсягу впливу на стан довкілля на території Вінницької області;

- відсутність методик, що дозволяють здійснювати довгострокові прогнози впливу заходів реалізації Програми на довкілля.

9 ЗАХОДИ, ПЕРЕДБАЧЕНІ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

Оцінка фактичного впливу здійснюється на підставі та з урахуванням результатів моніторингу стану навколишнього природного середовища щодо реалізації господарської діяльності.

Моніторинг впливу на довкілля є обов'язковою умовою при здійсненні планованої діяльності та включатиме проведення моніторингу стану здоров'я населення Вінницької області.

Органи державного нагляду здійснюватимуть моніторинг та контроль підприємств шляхом проведення планових та позапланових перевірок із залученням інших зацікавлених сторін.

Протягом всього періоду планової діяльності відповідно до Програми для запобігання негативному впливу на довкілля та здоров'я населення потрібно передбачити такі заходи для здійснення моніторингу наслідків:

щодо охорони атмосферного повітря:

- моніторинг обсягів викидів забруднювальних речовин у атмосферне повітря на території Вінницької області (1 раз на рік, показники: відповідно до викидів, які здійснюються підприємствами);
- моніторинг заходів з енергоефективності, реалізованих на території Вінницької області (1 раз на рік);

щодо охорони поверхневих та підземних вод:

- моніторинг обсягів скидів стічних вод у водні об'єкти на території Вінницької області (1 раз на рік, показники: відповідно до скидів, які здійснюються підприємствами);
- збільшення протяжності мережі централізованого водовідведення на території Вінницької області (1 раз на рік);

щодо належного управління відходами:

- моніторинг дотримання норм екологічної безпеки та законодавства України під час здійснення операцій щодо збирання, зберігання, транспортування та рециклінгу відходів;
- розширення інфраструктури для роздільного збирання побутових відходів;
- ліквідація стихійних сміттєзвалищ;

щодо стану здоров'я населення:

- порівняння захворюваності населення з минулорічними показниками (1 раз на рік на підставі результатів державного статистичного спостереження).

щодо запобігання змінам клімату:

- контроль викидів парникових газів та ступеню відповідності заявленим цілям щодо пом'якшення зміни клімату (1 раз на рік, обсяги викидів діоксиду вуглецю і метану);

- оцінка ефективності виконання запроваджених заходів із адаптації до зміни клімату (1 раз на рік).

щодо природоохоронних територій:

- збільшення кількості територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Таблиця 5 – Показники моніторингу наслідків виконання Програми економічного і соціального розвитку Вінницької області на 2027 рік

Компонент довкілля	**Показник**	**Одиниця вимірювання**	**Спосіб визначення**	**Періодичність**	**Індикатор виконання**
Атмосферне повітря	Обсяг викидів забруднювальних речовин у атмосферне повітря	тонн	Державна статистична звітність	1 раз на рік	Зменшення порівняно з попереднім роком
	Кількість об'єктів, де впроваджено заходи з енергоефективності	од.	Інформація від органів місцевого самоврядування	1 раз на рік	10
Водне середовище	Обсяг скидів стічних вод у водні об'єкти	$м^3$	Державна статистична звітність	1 раз на рік	Зменшення порівняно з попереднім роком
	Частка населення, забезпеченого централізованим водопостачанням та водовідведенням	%	Інформація від органів місцевого самоврядування	1 раз на рік	+1% на рік
	Кількість реалізованих природоохоронних проектів у водній сфері	од.	Інформація від органів місцевого самоврядування	1 раз на рік	10
Управління відходами	Ліквідація стихійних сміттєзвалищ	од.	Інформація від органів місцевого самоврядування	1 раз на рік	10
	Кількість встановлених контейнерів для роздільного збирання відходів	од.	Інформація від органів місцевого самоврядування	1 раз на рік	20
	Частка домогосподарств, охоплених послугами з вивезення побутових відходів	%	Інформація від органів місцевого самоврядування	1 раз на рік	+2% на рік
Населення	Рівень захворюваності населення	чол.	Інформація від органів місцевого самоврядування	1 раз на рік	Зменшення порівняно з попереднім роком
Клімат	Обсяг викидів парникових газів у атмосферне повітря (діоксид вуглецю і метан)	тонн	Державна статистична звітність	1 раз на рік	Зменшення порівняно з попереднім роком
	Встановлена потужність об'єктів	кВт	Інформація від органів	1 раз на рік	+1 МВт

	відновлюваної енергетики		місцевого самоврядування		
Рослинний і тваринний світ, природоохоронні території	Кількість територій та об'єктів природно-заповідного фонду	од.	Інформація від органів місцевого самоврядування	1 раз на рік	3

У разі коли під час здійснення моніторингу виявлено не передбачені звітом про стратегічну екологічну оцінку негативні наслідки виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, замовник вживає заходів для їх усунення, а також подає органу державної влади або органу місцевого самоврядування, який затвердив документ державного планування, пропозиції щодо внесення змін до такого документа з метою усунення негативних наслідків. У такому разі зміни, що вносяться до документа державного планування, підлягають стратегічній екологічній оцінці.

10. ОПИС ЙМОВІРНИХ ТРАНСКОРДОННИХ НАСЛІДКІВ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ (ЗА НАЯВНОСТІ)

Для Вінницької області залишається актуальним високий ризик еколого-техногенних трансграничних надзвичайних ситуацій на річці Дністер із значними екологічними і ресурсними втратами для області та держави. До переліку найважливіших екологічних проблем, що вимагають вирішення на міжнародному рівні відноситься забруднення води поблизу с. Цекинівка муловим господарством очисних споруд каналізації м. Сороки (Молдова).

При цьому, реалізація Програми економічного і соціального розвитку Вінницької області на 2027 рік не матиме транскордонних наслідків для довкілля.

11. РЕЗЮМЕ НЕТЕХНІЧНОГО ХАРАКТЕРУ ІНФОРМАЦІЇ, ПЕРЕДБАЧЕНОЇ ПУНКТАМИ 1-10 ЦІЄЇ ЧАСТИНИ, РОЗРАХОВАНЕ НА ШИРОКУ АУДИТОРІЮ

Програма економічного і соціального розвитку Вінницької області на 2027 рік визначає пріоритетні цілі, основні завдання та заходи безпекового, економічного, соціального і культурного розвитку Вінницької області на короткострокову перспективу.

При розробці Програми були використані основні методики та досвід, якими користувалися інші регіони. Було використано методологію, що розглядає сталий розвиток і соціальну інтеграцію як основні принципи місцевого розвитку. Враховано потребу відповідності стратегічних цілей та операційних завдань оновленим Державній Стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, а також Стратегії збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2027 року. Зокрема, всі цілі Програми в тій чи іншій мірі відображені в Стратегії збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2027 року і відповідають Цілям сталого розвитку України до 2030 року. Також цілі Програми узгоджуються із національними та міжнародними документами, які пов'язані з кліматичними впливами.

Оцінка впливу реалізації Програми була здійснена на компоненти як природного так і соціального навколишнього середовища, а саме були оцінені та враховані ймовірні наслідки для біорізноманіття, ґрунту, надр, клімату, повітря, води, ландшафту, природних територій та об'єктів, безпеки життєдіяльності населення та його здоров'я.

Якщо Програма не буде затверджена, то це може призвести до:

- недостатньої захищеності населення від надзвичайних ситуацій, в тому числі природного характеру, зниження техногенної та пожежної безпеки населених пунктів та об'єктів;

- неефективного використання земельних ресурсів і, як наслідок, потенційне зниження їх якості;

- зниження якості управління побутовими відходами і, відповідно, потенційна поява більшої кількості стихійних сміттєзвалищ із ризиком забруднення довкілля (в першу чергу ґрунтів і підземних вод);

- погіршення стану атмосферного повітря через його забруднення і зниження здатності довкілля до самоочищення за рахунок зелених насаджень;

- посилення кліматичних змін через значні викиди парникових газів при генерації теплової енергії;

- невиконання цільових показників розширення площі природно-заповідних територій, а також зниження рівня охорони біорізноманіття на цих територіях;

- погіршення якості водних ресурсів (як поверхневих, так і підземних) через зношеність мережі водопостачання і забруднення водних об’єктів, відсутність активних дій щодо ліквідації забруднень, недотримання вимог водокористування, водовідведення, відведення зливових вод, прибережних захисних смуг.

Програмою економічного і соціального розвитку Вінницької області на 2027 рік передбачається помірний економічний розвиток із акцентом на розвиток харчової промисловості і аграрного сектору. Серед сільськогосподарських підприємств мова йде про рослинництво (вирощування зернових і технічних культур). Резерви для нарощування виробництва має і тваринницька галузь. Вплив на розвиток промисловості області будуть мати підприємства харчової галузі (м'ясна, цукрова, спиртова та молочна галузі). Вказана діяльність може інтенсифікувати виснаження ґрунтів, посилити ерозійні процеси, пов’язані із обробітком землі, негативно вплинути на ґрунтове і водне середовище внаслідок застосування мінеральних добрив і пестицидів, а також потенційних скидів стічних вод підприємствами харчової промисловості. Крім того, посилений розвиток сільського господарства загрожує суттєвим зниженням водозабезпечення території області, яке і так недостатнє через поточну антропогенну діяльність у регіоні і зміни клімату. Також варто відзначити внесок у забруднення повітря області транспортних засобів. В той же час, найбільший внесок у забруднення водних об’єктів, крім згаданої вище тваринницької галузі, здійснюють також підприємства харчової галузі (м'ясна, цукрова, спиртова та молочна галузі), а також машинобудування, підприємства хімічної промисловості.

В цілому, Програма не передбачає розвиток екологічно небезпечних чи ресурсоємних галузей, які могли б суттєвим чином негативно вплинути на повітряне і водне середовище, клімат, ґрунти і надра, здоров’я населення.

В той же час, Програма враховує майбутнє розширення виробництва, що може створити певні ризики для довкілля. Таким чином, важливим є збалансований розвиток промисловості і сільського господарства із суворим дотриманням екологічних вимог та ретельною оцінкою впливу на довкілля об’єктів, які будуть вводитись в експлуатацію.

Негативні наслідки планованої діяльності на мікроклімат, а також вплив фізичних факторів впливу на житлову зону не плануються. Зміни клімату, що безпосередньо пов’язані з активними масштабними впливами планової

діяльності (значні виділення теплоти, вологи, зміни повітряних потоків, вологості, температури) не передбачаються. Зменшення викидів парникових газів буде досягнуто за рахунок заходів з енергозбереження на об'єктах спільної комунальної власності, заходів з модернізації об'єктів критичної інфраструктури з використанням сучасних технологій, високоефективного обладнання, систем автоматизації та диспетчеризації, заходів дооснащення та переоснащення котелень бюджетних та комунальних установ, а також підприємств теплокомуненерго з газового на альтернативний вид палива, заходів з енергозбереження в системах життєзабезпечення населення та ін.

В цілому, негативних ендогенних, екзогенних процесів, явищ природного та техногенного походження (тектонічних, сейсмічних, геодинамічних, зсувних, селевих, карстових, змін напруженого стану і властивостей масивів порід, деформації земної поверхні) не відбудеться. Несприятливі фізико-геологічні процеси і явища на даній території не очікуються. Незначний вплив на геологічне середовище можливий при ремонті сховищ (протирадіаційних укриттів) на територіях громад.

Внаслідок розвитку агропромислового комплексу може посилитись виснаження ґрунтів, можливе також їх забруднення внаслідок обробітку полів пестицидами та внесення добрив. Інтенсивний розвиток сільського господарства також може спричинити посилення ерозії ґрунту. В цілому, значного посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів, зміни в топографії або в характеристиках рельєфу не передбачається. Варто зазначити, що навантаження на ґрунтове середовище буде знижене за рахунок сприяння впровадженню сучасних аграрних технологій, сприяння раціональному використанню природних ресурсів та створення умов для реалізації заходів з охорони земель.

Освоєння земельних ресурсів та будівництво нових об'єктів не буде відбуватись на територіях природно-заповідних об'єктів. Тому розмір заподіяної шкоди буде мінімальним. Очікуваний вплив на місцеві екосистеми незначний. Значних і незворотних змін в екосистемах в результаті будівництва/експлуатації об'єктів планової діяльності (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території тощо) не прогнозується.

Активізація інвестиційної діяльності, зокрема шляхом розвитку інфраструктури індустріальних парків, підтримки реалізації інвестиційних проєктів і зростаюче використання транспорту можуть посилити навантаження на атмосферне повітря за рахунок збільшення кількості викидів забруднювальних речовин новими підприємствами. Однак, суттєвого збільшення викидів забруднювальних речовин від стаціонарних джерел не передбачається, оскільки Програма не передбачає створення великих промислових об'єктів.

Оскільки Програмою прогнозується, що сільське господарство буде залишатись однією із провідних галузей в області, то при недотриманні умов зрошення сільськогосподарських угідь, у поєднанні із кліматичними змінами, це загрожуватиме виснаженням водних ресурсів області. Крім того, інтенсивне використання мінеральних добрив і пестицидів, яке, можливо, буде зростати,

спричинить небезпеку забруднення підземних і поверхневих вод (в пергу чергу, важкими металами, нітратами, нітритами, фосфатами). Стічні води тваринницьких ферм та діючих підприємств, без наявності ефективної системи очищення скидів, можуть створювати загрозу забруднення водних ресурсів. Розвиток промислового виробництва може збільшити вплив на водні об’єкти Вінницької області внаслідок відкриття нових підприємств та виробничих майданчиків. Однак, в цілому, завдяки розширенню мережі централізованого водовідведення та виконанні інших заходів запобігання забрудненню довкілля суттєвих змін якості поверхневих вод, показників якості очищення стічних вод, забруднення підземних водоносних горизонтів, змін у водоспоживанні і виснаженні водних ресурсів не передбачається.

На окремих ділянках може бути частково змінено ґрунтовий покрив у зв'язку із будівництвом (реконструкцією). Негативний вплив на ґрунти буде обмежений невеликими змінами, наприклад видаленням верхнього шару ґрунту та іншими незначними порушеннями, наприклад, при розширенні водопровідної і каналізаційної мережі.

З огляду на тенденції і потенційне розширення сільськогосподарської діяльності, зросте кількість побутових та інших відходів, що збільшить навантаження на довкілля. Однак, при належному управлінні цими відходами вони не чинитимуть впливу на довкілля. Згідно Програми заплановано впровадження системи роздільного збору ресурсоцінних відходів (оновлення контейнерного парку, придбання спецавтотранспорту громадами області). За рахунок виконання вказаних завдань вдасться нівелювати можливе збільшення навантаження на довкілля через зростання обсягів відходів.

Передбачається ретельно планувати господарську діяльність поблизу природно-заповідних територій і враховувати можливі екологічні ризики. Враховуючи, що Програмою не передбачене створення об’єктів, які можуть суттєво впливати на довкілля, то ризики для елементів екологічної та Смарагдової мережі відсутні.

Транскордонний вплив від планованої діяльності на довкілля відсутній.

Шумовий вплив та вплив вібрації від вулично-дорожньої мережі локалізується влаштуванням акустичного бар’єру із рядової посадки дерев.

У середньо- та довгостроковій перспективі реалізація Програми економічного і соціального розвитку Вінницької області на 2027 рік не повинна мати негативного впливу на довкілля, в тому числі здоров’я населення. Проте під час виконання окремих завдань можуть мати місце тимчасові короткотермінові негативні впливи на довкілля.

Враховуючи вищенаведене, негативного впливу на стан навколишнього середовища реалізація Програми економічного і соціального розвитку Вінницької області на 2027 рік не спричинить.